

**ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE HAFİF İŞİTME ENGELLİ
ÇOCUKLARLA ÇALIŞAN EĞİTMENLERİN İLETİŞİM
NİTELİKLERİNİN İNCELENMESİ**

Gözde KARAHALİLOĞLU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2016

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(.....) ay sonra tezdten fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Gözde

Soyadı: Karahaliloğlu

Bölümü: Okul Öncesi Öğretmenliği

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Erken Çocukluk Döneminde Hafif İşitme Engelli Çocuklarla Çalışan Eğitimcilerin İletişim Niteliklerinin İncelenmesi.

İngilizce Adı: The Analysis Of Educators' Communicational Qualifications Working With Children With Slight Hearing Loss In Early Childhood Period.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Gözde Karahaliloğlu

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gözde Karahaliloğlu tarafından hazırlanan “Erken Çocukluk Döneminde Hafif İşitme Engelli Çocuklarla Çalışan Eğitimcilerin İletişim Niteliklerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Gökhan DUMAN

Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Adile Gülşah SARANLI

Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı, TED Üniversitesi

.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Zeynep KURTULMUŞ

Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 17.06.2016

Bu tezin İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Tahir ATICI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

Anneanneme

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın her aşamasında bana yardımcı olan çok kıymetli danışmanım Doç. Dr. Gökhan Duman'a,

çalışmamın savunmasında yer alan ve katkı sağlayan değerli jüri üyelerim Yrd. Doç. Dr. Zeynep Kurtulmuş ve Yrd. Doç. Dr. A. Gülşah Saranlı hocalarıma,

tüm eğitim hayatım boyunca beni destekleyen babam ve anneme,

uzaklarda olsalar da beni her zaman izlediklerini bildiğim, sevgilerini her daim özlemle kalbimde taşıdığım biricik babaannem ve anneanneme,

bu süreçte desteğini hissettiğim en yakın arkadaşım Nevra Keskin'e,

sonsuz teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

**ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE HAFİF İŞİTME ENGELLİ
ÇOCUKLARLA ÇALIŞAN EĞİTMENLERİN İLETİŞİM
NİTELİKLERİNİN İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Gözde Karahaliloğlu
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Haziran 2016

ÖZ

Bu araştırma Ankara’da bulunan bir işitme engelliler özel eğitim kurumunda çalışan öğretmenlerin niteliklerinin iletişim boyutunun incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel bir araştırma yöntemi olan örnek olay incelemesi kullanılmıştır. Araştırma verileri Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu, yarı-yapılandırılmış görüşmeler ve doküman analizleri kullanılarak toplanmıştır. Öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunda dört alt boyut ve yirmi madde vardır. Bu alt boyutlar ‘öğretmenin bireysel özellikleri’, ‘gelişen dil becerilerini destekleme’, ‘dil kullanımı için fırsatlar sunma’ ve ‘yeni kelime ve kavramlar sunma’dır. Gözlemlenen davranışlar bu alt boyut ve maddeler aracılığı ile kodlanmıştır. Eğitimcilerin iletişim niteliklerine yönelik bilgi ve görüşleri yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Verilerin desteklenmesi amacı ile eğitimcilerin etkinlik planlarına başvurulmuştur. Eğitimcilerden elde edilen veriler öncelikle tek tek ele alınarak betimlenmiştir. Daha sonra eğitimcilerin iletişim nitelikleri alt boyutlarında toplam yüzde frekans değerleri hesaplanmıştır. Eğitimcilerin iletişim nitelikleri alt boyutlarında yer alan gözlem maddeleri puanlanarak, aritmetik ortalamalarına göre bu değerler betimsel olarak sunulmuştur. Analiz sonuçlarına göre eğitimcilerin

iletişim niteliği olarak en çok davranışa sahip oldukları alt boyutun ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ olduğu bulunmuştur. Eğitmenlerin en çok desteklenmesi gereken alt boyutun ise ‘dil kullanımı için fırsatlar sunma’ olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: öğretmen nitelikleri, iletişim, işitme engeli

Sayfa Adedi: 67

Danışman: Do. Dr. Gökhan Duman

**THE ANALYSIS OF EDUCATORS' COMMUNICATIONAL
QUALIFICATIONS WORKING WITH CHILDREN WITH SLIGHT
HEARING LOSS IN EARLY CHILDHOOD PERIOD**

(M.S. Thesis)

Gözde Karahaliloğlu

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June 2016

ABSTRACT

This research was aimed to investigate educators' communicational qualifications working with children with slight hearing loss. One of the qualitative research methods, case study, was applied as a research methodology. Research data was collected using 'Teacher's Communicational Qualifications Observation Form', semi-structured interviews and document analysis. Teacher's communicational qualifications observation form has four sub-dimensions and twenty items. These dimensions were determined as 'teacher's characteristics', 'supporting emerging language skills', 'creating opportunities for language use' and 'exposure to new vocabulary words and concepts'. Observed behaviors were encoded with this dimensions and related items. Educators' knowledge and opinions about communicational qualifications were collected through semi-structured interviews. Educators' activity plans were also used to analyze pre-planned communications. Results were presented for each educator. Then, educators' communicational qualifications were presented in frequencies and percents for each dimension. Educators had better skills in 'Teacher's characteristics' dimension and had lower skills for 'creating opportunities for language use' dimension. Results indicated that educators need to be supported for conversational skills.

Key Words: teacher qualifications, communication, hearing loss

Page Number: 67

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Gökhan Duman

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
İTHAF.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I.	
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	2
Araştırmanın Amacı.....	2
Araştırmanın Önemi.....	3
Sınırlılıklar.....	3
Varsayımlar.....	3

BÖLÜM II.

KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
Erken Çocukluk Döneminde Eğitim ve Önemi.....	4
Erken Çocukluk Döneminde Dil Gelişimi.....	5
Dil Edinim Kuramları.....	6
<i>Bilişsel Öğrenme Kuramı.....</i>	<i>7</i>
<i>Psikolinguistik Kuram.....</i>	<i>7</i>
<i>Sosyal Etkileşim Kuramı.....</i>	<i>8</i>
<i>Davranışçı Kuram.....</i>	<i>8</i>
Erken Çocukluk Döneminde İletişim ve Önemi.....	9
Erken Çocukluk Döneminde İletişim Süreci.....	10
<i>Kaynak.....</i>	<i>10</i>
<i>Mesaj.....</i>	<i>11</i>
<i>Kanal.....</i>	<i>11</i>
<i>Alıcı.....</i>	<i>11</i>
<i>Geri Bildirim (Dönüt).....</i>	<i>12</i>
Dil Öğreniminde İletişimin Kullanımı.....	12
<i>Dil Gelişiminde Sınıf İçi Uygulamalar.....</i>	<i>13</i>
<i>Akademik Dil Öğretimini Destekleyen Sınıf Ortamı.....</i>	<i>13</i>
<i>Anahtar Kelime/Kavramların Öğretimi.....</i>	<i>14</i>
<i>Çocukların Kullanması İçin Yeni Kelimeler Sunma.....</i>	<i>14</i>
<i>Kelime Haznelerinin Düzenli Olarak Kontrol Edilmesi.....</i>	<i>14</i>
Erken Çocukluk Döneminde İletişim Engelleri.....	15
<i>Erken Çocukluk Döneminde İşitme Engeli.....</i>	<i>15</i>
Erken Çocukluk Döneminde Eğitimcilerin İletişim Nitelikleri.....	16

BÖLÜM III.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....17

Konuyla İlgili Yapılan Yurtiçi Araştırmalar.....17

Konuyla İlgili Yapılan Yurtdışı Araştırmalar.....19

BÖLÜM IV.

YÖNTEM.....21

Araştırmanın Modeli.....21

Evren ve Örneklem.....21

Veri Toplama Araçları.....21

Verilerin Toplanması.....22

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....23

Geçerlilik ve Güvenilirlik.....23

BÖLÜM V.

BULGULAR VE YORUM.....25

BÖLÜM VI.

SONUÇ VE TARTIŞMA.....55

KAYNAKLAR.....59

EKLER.....64

EK 1. Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu.....65

EK 2. Yarı-yapılandırılmış Görüşme Soruları.....66

EK 3. Araştırmanın Yapılmasına Yönelik Ankara Valiliği İzin Belgesi.....67

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Eğitmenlerin İletişim Nitelikleri Dağılımı</i>	53
--	----

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB

Milli Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bir eğitim sisteminin başarısı, o sistemde görev alan öğretmenlerin niteliklerinden etkilenir. Öğretmenlerin eğitim programlarını uygulaması, öğrencilere rehberlik etmesi ve öngörülen kazanımlara ulaşabilmesi için belirli niteliklere sahip olmaları gerekir. Okul öncesi dönemde görev alan öğretmenlere bakıldığında, bu öğretmenlerde aranan belirli nitelikler vardır. Öğretmenlerin eğittikleri çocukların yaşlarının küçük olması, çocukların ihtiyaçlarının farklı olması ve kalıcı öğrenmelerin hızlı oluşması nedenleriyle, okul öncesi dönemde çalışan eğitimcilerin nitelikleri ayrı bir önem kazanmaktadır.

Erken çocukluk eğitiminin çocuğun tüm gelişim alanlarına ve sonraki eğitim hayatına olumlu etkileri olduğu pek çok araştırmacı tarafından ortaya konulmuştur (Duman, 2015, s.11; Dağlıoğlu, 2010; Temel, 2012). Erken çocukluk döneminde çocukların desteklenmesi gereken gelişim alanları, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Okul Öncesi Eğitim Programı ile belirlenmiştir. Öğretmenlerin çocuklarda desteklemesi gereken alanlar bilişsel gelişim, sosyal gelişim, dil gelişimi, duygusal gelişim, motor gelişim ve öz-bakım becerileridir (MEB, 2013). Bu gelişim alanlarından dil gelişimi; çocukların bilişsel gelişimi, sosyal gelişimi ve duygusal gelişimi ile oldukça ilgilidir (Vygotsky, 1988, s.23). Öğretmenlerin çocuklar ile olan iletişim şekilleri onların sadece dil gelişimini değil, öğrenmelerini de etkilemektedir (Baird, 2010, s.21). Özellikle okul öncesi eğitim kurumlarında çocuğa öğretilen kavramlar, beceriler ya da davranışlar her zaman bir iletişim süreci içerisinde olur. İletişimin şekli, hızı ya da düzeyi gibi etkenler, çocukların neyi nasıl öğrendiğini belirler. İletişim süreci içerisinde amaçlanan öğrenmeye ek olarak, çocuğun dil gelişiminin de onun bilişsel gelişim ve diğer gelişim alanlarına olumlu etkileri düşünüldüğünde; öğretmenin iletişim niteliklerinin çocuklar üzerinde iki yönlü katkısı olduğu anlaşılabacaktır.

Bu katkılardan birincisi süreç içindeki direk öğrenme, ikincisi ise dil kullanımı nedeniyle oluşan gelişimsel ilerlemelerdir.

Bu çalışmanın temelinde yer alan iletişim nitelikleri çocuğun kendini ifade etmesi ve kavramları doğru öğrenmesi açısından gereklidir. Çocukların bilişsel seviyelerinin gelişiyor olması, soyut kavramları henüz anlamlandıramamaları, kelime dağarcıklarının kısıtlı olması ve konuşma ile ifade etme becerilerinin de gelişiyor olması nedenleriyle öğretmenlerin, çocukların dil gelişimine destek olmaları gerekir. Buradan yola çıkılarak öğretmenlerin, çocukların dil gelişimini destekleyen öğretim yöntem ve teknik becerilerine sahip olması beklenir.

Problem Durumu

Okul öncesi öğretmeni çocuğun gelecek yaşamını etkileyen insanlar arasındadır. Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim sürecinde başarılı olabilmesinin belirleyici özelliklerinden biri iletişim becerisidir. İletişimin iyi olmadığı bir sınıf ortamında sınırlı bir öğrenme ortamı oluşurken, amaçlanan davranış değişiklikleri kısa süreli olacaktır (Kısaç, 2012, s.114).

Okul öncesi dönemde görev yapan öğretmenlerin sahip olduğu iletişim nitelikleri, çocukların öncelikle dil gelişimi ve diğer gelişim alanları ile yakından ilgilidir. Bu çalışmanın problem durumunu, öğretmenlerin iletişim özelliklerinin ve iletişim niteliklerinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada erken çocukluk döneminde hafif işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin iletişim nitelikleri incelenmiştir. Araştırmada eğitimcilerin iletişim nitelikleri belirlenmiş, sahip oldukları alt yapı ile uygulamaları arasında olabilecek ilişkiler kurulmuştur.

Alt Amaçlar

Erken çocukluk döneminde hafif işitme engelli çocuklarla çalışan:

- 1- Öğretmenlerin çocuklarla iletişim kurarken bireysel özellikleri nasıldır?
- 2- Öğretmenler iletişimde çocukların gelişen dil becerilerini nasıl desteklemektedir?

- 3- Öğretmenler iletişimde dil kullanımı için çocuklara nasıl fırsatlar sunmaktadır?
- 4- Öğretmenler iletişimde yeni kelime ve kavramları çocuklara nasıl sunmaktadır?

Araştırmanın Önemi

Öğretmen eğitim sürecinin en önemli unsurlarından biridir. Öğretmenlerin çocuklarla olan iletişimleri ve bu iletişimlerin niteliklerinin çocukların akademik, sosyal ve özellikle dil gelişimini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Piker ve Rex, 2008). Erken çocukluk yılları bireyin sonraki hayatı üzerinde etkilidir. Bu nedenle erken çocukluk döneminde çalışan tüm eğitimcilerin çocuklarla olan iletişimleri ve bu iletişimlerin niteliklerinin belirlenmesi gereklidir. Çocuklarla çalışan eğitimcilerin sahip olması gereken niteliklerin bir boyutu olan iletişim becerileri hakkında yapılmış çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu çalışmanın alan yazına katkı sağlaması bakımından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- İlgili özel eğitim kurumunda çalışan on iki öğretmen ile sınırlıdır.
- Hafif işitme engelli çocuklarla kurulan iletişimlerle sınırlıdır.
- Gözlem sonuçlarının yorumlanması ile sınırlıdır.

Varsayımlar

- Araştırma kapsamında belirlenen örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılacak olan örnek olay incelemesinin, öğretmenlerin iletişim niteliklerini ortaya koyacağı varsayılmaktadır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Erken Çocukluk Döneminde Eğitim ve Önemi

Sanayileşme, kentleşme, artan şehir nüfusu; ailelerin geleneksel yaşam biçimlerinin değişmesine, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirebilmek için daha fazla yardıma ihtiyacı olmasına sebep olmuştur. Kadınların iş hayatına girmesi, aile yapısının geniş aileden çekirdek aile tipine dönüşmesi, çocukların nitelikli bakıma ve eğitime olan ihtiyaçlarını artırmıştır. Böylelikle erken çocukluk eğitimi önem kazanmış ve tüm dünyada yaygınlaşmaya başlamıştır. Çocukların gelişimlerini her yönüyle etkileyen, potansiyellerini geliştirip onları hayata hazırlayan erken çocukluk eğitimi çocuğun sonraki yaşantılarının şekillenmesinde büyük öneme sahiptir.

Küçük yaşlarda çocuk, diğer çocuklarla etkileşim kurarak kendi benlik algısını oluşturmaya başlar. Çocuk arkadaş grubunun içerisindeyken, kendi hakkında bilmediği özellikleri öğrenerek, benliği hakkında daha gerçekçi fikirlere sahip olur. Çocuğun eğitim aldığı kuruma giderek kendini sosyal bir ortamın içerisinde görmesi, kendi yeteneklerini keşfetmesi için zengin fırsatlar sunar. Çocuk kendi güçlü ve zayıf yönlerini keşfederek kabul görme ya da dışlanma gibi sosyal deneyimler edinir.

Erken çocukluk döneminde alınan eğitim çocuğun diğer çocuklarla beraber olma ihtiyacını karşılar, çevresiyle iletişim kurmasına ve arkadaş edinmesine destek olur. Grup içerisinde birlikte yaşamayı öğrenen ve arkadaşları ile iletişim kuran çocuğun kendine olan güveni gelişir. Kendine güveni olan çocuk öğrenmeye daha hazır ve başarısız denemelere karşı daha dirençli bir konuma gelir.

Erken çocukluk döneminde alınan eğitim çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel bir şekilde kullanmalarına yardımcı olur. Akıcı konuşma ve doğru gramer yapısını kullanmanın yanında çocuklar dilin sosyal kullanım bağlamlarını da anlamaya başlarlar. Kime nasıl hitap edileceğini, başkasının konuşmasını dinlemeyi, bu konuşmalara uygun cevaplar vermeyi, yeni sözcük ve kavramlar edinerek bunları yerinde kullanmayı öğrenirler.

Erken çocukluk döneminde alınan nitelikli eğitim çocukların bilişsel becerilerinde gelişimsel ilerlemeler meydana getirir. Çocuklar aldıkları eğitim ile beraber yaratıcı düşünerek, neden-sonuç ilişkileri kurarak, problem çözme becerilerini geliştirerek daha üst bilişsel yeteneklere sahip olurlar. Elverişsiz koşullardan gelen ya da özel gereksinimli çocukların içinde bulundukları olumsuz koşulların, çocuğa olan etkisi azaltılmaya çalışılmaktadır. Bu durum olumsuz şartlara sahip çocukların diğer çocuklarla aynı eğitim imkanına sahip olması ile sağlanır (Balat, 2013, s. 8).

Erken Çocukluk Döneminde Dil Gelişimi

Dil insanın kendisini ifade edebilmesi, çevresini anlayabilmesi, düşünceler geliştirmesi ve diğer insanlarla iletişim kurabilmesi için en güçlü iletişim aracıdır (Yıldırım, 2008, s.7).

Dil gelişiminin ilk aşaması bebeklerin doğuştan getirdikleri ses kapasitesi olarak düşünülebilir. Bebek doğduğunda ağlama, bağırma, hıçkırma gibi kendiliğinden birtakım sesler ortaya çıkar (Atay, 2009, s. 163). İlk zamanlarda kendiliğinden oluşan bu sesler birinci ayın sonunda yenidoğanın gereksinimlerini belirten bir iletişim aracı haline gelir.

Bebekler ikinci aydan itibaren ünlü sesleri (a, u, o gibi) uzatırlar ve bu seslerin sonuna “h” ekleyerek ‘ah, uh, eh’ şeklinde sesler üretirler. Yaklaşık dördüncü aya kadar devam eden bu sürece ‘gıgıldama’ denir. Dördüncü ve altıncı aylar arasında ünlü ve ünsüz seslerin çeşidini artırarak anlamlı buldukları sesleri tekrar ederler. Bebeklerin tekrar etmekten hoşlandıkları sesler, ‘ma-ma-ma’, ‘ba-ba-ba’ gibi seslerdir ve bu sesleri çıkarmak için uyaran bebeğin kendisidir. Bu dönem ‘babıldama’ olarak adlandırılır. Babıldama dönemine kadar olan süreç işiten bebeklerde olduğu gibi işitme engelli çocuklarda da gözlenir. Babıldama döneminden sonra işitme engelli çocuklarda işitsel geribildirimler olmadığı için babıldama azalır (Bayhan ve Artan, 2011, s. 129; Ege, 2006). Ünlü ve ünsüz seslerin birleştiği ve tekrar edildiği, bu sürece işitmenin de dahil edildiği babıldamanın tekrarı dönemi ise yedinci ve dokuzuncu aylarda görülür.

Dokuzuncu ve on birinci aylarda bebekler insan seslerini bilinçli olarak tekrar etmeye başlarlar. Başkalarının seslerini taklit dönemi olarak adlandırılan bu dönemde bebekler kendi temel ses repertuarlarını kazanmışlardır. Bu aşamadan sonra bebekler anlamları araştırmaya ve kendi dillerini öğrenmeye hazırlardır. Çoğu bebek onuncu ve on üçüncü aylar arasında ilk sözcüklerini kullanır. Kullanılan ilk sözcükler bebeklerin en yakın çevresi ile ilgili tanıdık sözcüklerdir (Bayhan ve Artan, 2011, s. 133). Bebekler on sekizinci aylarına kadar tek kelimeler kullanarak iletişim halindedirler. Konuşmanın gerçek gelişiminin başladığı bu sürece ‘tek kelime aşaması’ denir (Belgin ve Şahlı, 2015, s. 373).

İki yaşın sonuna kadar çocuklar iki kelimelik cümleler kurarlar. Kelime haznesi genişleyen çocukların iletişim kurmak için kullandığı kelimeler somut kavramlar üzerinedir. Üç yaşına geldiğinde çocuklar üç ve daha çok kelimeli cümleler kurmaya başlarlar. Bu dönemde sıkça gramer hatası yaparlar, ‘ne zaman?’, ‘nerede?’, ‘kim?’ sorularını sormaya, “ve, veya, fakat” gibi bağlaçları kullanmaya başlarlar.

Çocuklar dört yaşına geldiklerinde konuşmanın ana temellerini kullanmaya başlamışlardır. Cümleleri çok sayıda sentaktik (söz dizimsel) yapılar içerir. ‘Neden-sonuç, zaman, şart, yer ilişkileri’ bulunan bileşik anlamları tek cümlede ifade edebilirler (Belgin ve Şahlı, 2015, s. 373).

Beş yaşına gelen çocuklar olayları oluş sıralarına göre anlatabilirler. Çocuklar olayları ‘önce-sonra’ şeklinde sıralayabilir, ‘geçmiş, şimdi, gelecek’ zaman ifadelerini kullanabilirler. Altı-yedi yaşına geldiklerinde ise beş kelimeli cümleler kurmaya ve artık birlikte yaşadıkları yetişkinler gibi konuşmaya başlarlar (Bayhan ve Artan, 2011, s. 138).

Dil gelişimindeki kritik yaşlar erken çocukluk dönemine denk gelmektedir. Bu nedenle dil kazanımı ve gelişimi için erken çocukluk dönemi büyük önem taşımaktadır.

Dil Edinim Kuramları

Çocukların dil edinim sürecini açıklamaya çalışan farklı görüş ve kuramlar vardır. Bu kuramların bazıları biyolojik yapıya önem verirken, bazıları ise çevre faktörlerine vurgu yapmıştır. Dolayısı ile bu kuramları dil edinim sürecini birbirini tamamlayarak açıklayan görüşler olarak ele almak doğrudur.

Bilişsel Öğrenme Kuramı

Bilişsel öğrenme kuramına göre dil bilişsel bir beceridir ve bilişsel gelişimle ilgilidir. Çocuklar etkin olarak dünyayı anlamaya çalışırken, belirli bilişsel gelişim dönemlerinden geçerler (Piaget, 1985, s. 12). Bu kurama göre dil bilişsel olgunlaşma sonucunda ortaya çıkan becerilerden biridir. Dolayısı ile dil ve düşünce gelişimi arasında bir ilişki vardır. Bilişsel gelişimin ilerlemesi dil ediniminin hızını da belirlemektedir (Şener Kılınç, 2012, s. 231).

Çocukların bilişsel gelişimi basitten karmaşık bir yapıya doğru gelişmektedir. Bu süreçte çocuklar kavramlar geliştirerek dil edinmektedir. Piaget'ye göre (1985) dil edinimi için çocuğun bilişsel gelişiminin belirli bir aşamaya ulaşmış olması gereklidir. Bilişsel gelişim kuramına göre bir çocuğun dili kullanabilmesi için duyu-motor dönemini tamamlamalıdır.

Bilişsel gelişim kuramcılarından Vygotsky dil ve düşüncenin birlikte geliştiğini belirtmiştir. Bilişsel gelişimde sosyal etkileşim ve kültürün rolüne değinirken dil ediniminin toplumsal etkileşim sonucunda gerçekleştiğini söylemiştir (Vygotsky, 1998). Vygotsky'e göre çocuğun çevresi ile olan iletişimi onun bilişsel gelişimini etkilemektedir. Vygotsky'de Piaget gibi dil edinimi ve bilişsel gelişimin iki yaş dolaylarında birleştiğini açıklamıştır. Bu birleşme sonucu çocuk dili daha akıcı konuşurken, sözcüklerin simgesel işlevlerini ve değerlerini de keşfetmektedir. Vygotsky'ye göre çocuk sıfır-dört yaş arasında kavramları doğrudan duyu organları ile algılayarak dört yaşından sonra nesneleri benzerliklerine göre genelleyebilmektedir. Bu durum bilişsel olarak nesnel düşünmeye başlama kabul edilir. On iki yaşından itibaren çocuk algılamalarını yeniden biçimlendirerek kavramları oluşturmaktadır (Ergenç, 1994).

Psikolinguistik Kuram

Psikolinguistik kurama göre çocukların dil öğreniminin büyük kısmı kendileri kaynaklı başarılarıdır. Çocuğun biyolojik yapısı dil öğreniminin birinci derecede nedenidir. Çevre koşulları ise çocuğun hangi dili ve hangi sözcükleri kullanacağını belirler. Çocuklar dil öğrenirken sadece yan yana gelmiş sözcükleri değil, bu sözcükleri bir araya getiren gramer kurallarını da öğrenir (Chomsky, 1968, s. 32).

Chomsky gramer kurallarının çocuklar tarafından keşfedilebilmesi için oldukça karmaşık bir yapı olduğunu ifade etmiştir. Buna rağmen çocuklar daha önce duymadıkları ya da söylemedikleri cümleleri kolayca anlayabilmekte, bunları ifade edebilmektedirler. Chomsky dilin kullanımındaki bu durumu, bütün çocukların doğuştan gelen bir dil edinim yetisine sahip olmalarıyla açıklamıştır. Bu yetiye ‘Dil Edinim Aygıtı’ denir (Chomsky, 1968, s.45). Bütün çocuklar biyolojik olarak dil edinim aygıtına sahiptir ve çevresel uyaranlar bu mekanizmayı tetikleyen ikinci derecede yardımcı koşullardır. Chomsky’ye göre çocuk hangi çevrede, hangi koşullar içerisinde olursa olsun, çocuğun çevresinde konuşan olduğu sürece çocuk konuşmayı öğrenecektir. Çocuk edineceği dil yapılarını çevresinden edindiği eksik ya da yanlış bilgilere rağmen gerçekleştirebilir.

Sosyal Etkileşim Kuramı

Sosyal etkileşim kuramına göre dil edinimi çevresel değişkenler, bilişsel özellikler ve kişisel özelliklerin etkileşimi sonucu meydana gelir. Bilişsel ve sosyal faktörler dil edinimini geliştirirken, dil ediniminin gelişimi de bilişsel ve sosyal becerilerin gelişimine katkıda bulunur (Gleason, 1994). Çocukla etkileşimde bulunan kişiler ile çocuk arasındaki iletişim çok önemlidir. Dil ebeveynin model olması, çocuğun taklit etmesi, ebeveynin pekiştirmesi ve geri bildirim vermesi yoluyla kazanılmaktadır. Dil gelişiminde gözleme dayalı öğrenmenin önemi vurgulanmıştır.

Bu kurama göre yetişkinler çocuk ile diğer yetişkinlerle konuştukları gibi konuşmazlar. Yetişkinler dillerini çocuk ile etkileşim kuracak ve çocuğun dili öğrenmesine imkan tanıyacak şekilde uyarlarlar. Bu uyarlamalarda sözcükler sadedir, cümleler kısadır ve az sayıda cümle kullanılır. Kullanılan cümlelerin açıklayıcı yapıda olması, anlamlarının somut olması ve çocuğun içinde bulunduğu çevre ile ilgili olması sağlanır. Yetişkinler cümlelerini tekrarlar ve başka sözcüklerle ifade eder. Çocuklarla iletişim kurarken konuşma hızının yavaşlatılması öğrenmeyi kolaylaştırır (Crystal, 1989, s.18).

Davranışçı Kuram

Davranışçı kurama göre dil becerisi uyaran-tepki ya da davranış-pekiştireç mekanizması ile çevreden edinilen bir davranış örüntüsüdür. Bu kuramda dil ile ilgili bilişsel yapılara ve içsel durumlara, gözlenebilir ve ölçülebilir olmadıkları için önem verilmemiştir (Gleason,

1994). Davranışçı görüş, çocukların sözel davranışları kazanmalarında biyolojik yapının ve kalıtımın rolünün en az düzeyde olduğunu savunur (Hopurcuoğlu, 2010, s.23). Dil edinimi taklit, pekiştirme ve yinelemeye dayanmaktadır.

Watson eğitim sırasında çocuğun bilgilenmesini sözel uyaran-tepki süreci ile açıklar. Çocuk kendisine sorulan sorulara (uyaran) cevap (tepki) verirken öğretmeninden hangi sözcüklerin birbirini takip edebileceğinin bilgisini edinmektedir (Watson, 1913).

Skinner dil biçiminin ‘ne’ olduğundan çok, dil kullanımının ‘nasıl’ olduğuna önem vermiştir. Skinner’a göre çocuk kendi kullandığı sözcükler ile çevresindeki kişilerin kullandığı sözcükler arasındaki ayrımı fark ederek, çevresindekilerin konuşmalarını taklit eder. Çocuğun çevresindeki kişilerin bu taklide verdikleri yanıt ya da gülümseme çocuğun konuşması için güdülenmesini sağlar. Çocuk bu taklit etme girişiminden aldığı cesaret ile aynı yapıları konuşmalarında tekrar kullanır ve içselleştirir. Böylece çocuk dil yapılarını kullanma alışkanlığı elde eder (Savaş, 2006, s.38).

Erken Çocukluk Döneminde İletişim ve Önemi

Erken çocukluk dönemindeki çocuklarla çalışan öğretmenler, bir iletişim etkinliği olan eğitimin en önemli unsurudur. Eğitim ve öğretimin nitelikli bir biçimde yapılabilmesi, etkili öğretmen öğrenci ilişkisine bağlıdır. Çocuklarla etkili ilişkiler kurabilen öğretmenlerin mesleki alanda çok iyi oldukları gibi, iletişim alanında da çok iyi oldukları bilinmektedir.

Erken çocukluk eğitim verilen sınıflarda iki çeşit iletişimden söz etmek mümkündür. Birincisi dil aracılığı ile kurulan, ifade etmeyi, açıklamayı, bilgi paylaşımında bulunmayı içeren sözlü iletişimdir. İkincisi ise jest ve mimiklerin kullanıldığı, alıcıya ulaştırılmak istenen mesajın sözel ifadeler yerine beden ve yüz hareketleriyle aktarıldığı, sözsüz iletişimdir (Başarı, 2007, s.57).

Sınıf içinde öğrenme, öğretmen-çocuk ve çocuk-çocuk arasında kullanılan bireyler arası iletişimle mümkündür. Sınıftaki iletişim tek taraflı değildir. Öğretmenden çocuklara, çocuklardan öğretmene ve çocuklardan çocuklara yönelik bir süreçtir. Sınıfta etkili bir öğrenme-öğretme ortamını sağlayacak olan kişi öğretmendir. Öğretmenin etkili öğrenme-öğretme ortamını sağlarken kullanacağı aracı da iletişimdir. Öğretim etkinliğinin

sağlanmasında iletişim çok önemli bir rol oynar. Bu bakımdan, öğretmen iletişim ve iletişim nitelikleri bakımından birikimli olmalıdır. Sınıf ortamında öğretmenden çocuğa giden mesajlara çocukların tepkileri nasıl dönüt özelliği taşıyorsa, çocuktan öğretmene giden mesajlara karşı öğretmenin tepkileri de dönüt özelliği taşır. Bu iletişim sağlıklı ise öğretmen çocuğu, çocuk öğretmenini anlar ve ona göre tepki verir. Sınıf ortamında kullanılan sözsüz (mimik, jest, oturuş ve duruş tarzı, göz teması vb.) ve sözlü iletişimin etkili ve sağlıklı olması öğrencilerin özerk düşünce ve anlatım yeteneklerini geliştirmelerine olanak sağlar. Bunun yanında onların yaratıcı ve araştırmacı tarzda düşüncelerini geliştirme, tartışma yoluyla öğrenmelerini, farklı fikirleri dikkate alarak çalışmalarını işbirliği içinde gerçekleştirmelerini sağlayacaktır. Değişik etkinliklerde bir araya gelmelerinde, çeşitli konularda yaratıcı projeler, sorulara çözüm yolları üretmelerinde, öğretmenleri ve çevrelerindeki insanlarla etkili iletişim becerilerini edinmiş olmalarının katkısı büyük olacaktır. Çünkü etkili iletişim yaratıcılığı, farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına ve kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde zengin deneyimler edinmelerine olanak sağlar.

Erken Çocukluk Döneminde İletişim Süreci

İnsanlar günlük yaşamlarını devam ettirmek, yeni olaylara katkıda bulunmak, bir sorunu çözmek ya da buna benzer nedenlerden dolayı iletişim süreci içine girerler. İletişim süreci ‘kimin’, ‘neyi’, ‘kime’, ‘nasıl’ ve ‘ne’ ile söylediğidir. Bu sürecin temel öğeleri kaynak, mesaj, kanal ve alıcıdır (Başarı, 2007).

Kaynak

Kaynak iletişimi başlatan veya mesajı gönderendir. Her iletişimde süreci başlatan bir kaynak vardır. Mesajı gönderen birey, grup, kitap, gazete, dergi, radyo, televizyon vb. olabilir. Kaynak bir düşüncesini ya da düşüncesiyle ilgili bir davranışını alıcıya göndermek istediğinde onu önce bir mesaj haline getirmeli ve bu mesajı bir araç ya da yöntem yardımı ile alıcının duyu organlarından en az birine iletmelidir. İletişim süreci içerisinde kaynak mesajın kabul edilmesini veya reddedilmesini önemli düzeyde etkiler. Kaynağın güvenilirliği, uzmanlığı, saygınlığı iletişimi daha etkili hale getirir.

Mesaj

Mesaj iletişim sürecinde, kaynaktan alıcıya gönderilen uyarıcıların içeriğidir. Bu uyarıcılar kaynak ve alıcı için aynı anlamı taşıyan sembollerle ifade edilen bilgi, duygu ve düşüncelerdir. Mesajlar yazıyla, sözle ya da işaretlerle iletilebilirler. Mesajın içerik ve yapı olmak üzere iki önemli ögesi bulunmaktadır. Mesajın içeriği anlamla ilgili olmakla birlikte mesajın yapısı semboller ve kodlarla ilgilidir. İletişim sürecinin başarılı olabilmesi için mesaj alıcının dikkatini çekecek düzeyde olmalı ve kaynak ile alıcının ortak yaşam deneyimlerini yansıtan sembollerle iletilmelidir.

Kanal

Kanal mesajın sunuluş biçimidir. İletişim sürecinde mesajın kaynaktan alıcıya ulaşmasını sağlayan araçtır. Kanal ışık dalgaları, ses dalgaları, radyo dalgaları, telefon kabloları, sinir sistemi gibi mesajın taşınmasını sağlayan somut araçlardır. Bu araçların duyu organlarını uyarabilecek belirli fiziksel özellikleri vardır. Uyardıkları duyular bakımından görme, işitme, dokunma, tat alma ve koklama ile ilgili kanallar olarak sınıflandırılırlar (Güçlü, 2011, s.22). Kanal seçiminde iletişimde ulaşmak istenen hedef, alıcının özellikleri, olanaklar, zaman ve mekan sınırları gibi özelliklere dikkat edilmelidir.

Alıcı

Alıcı kaynaktan gelen mesajları dinleyen, izleyen, okuyan, yorumlayan ve bu mesajlara sözlü, sözsüz tepkide bulunan kişi ya da gruplardır. Alıcı kendine ulaşan bilginin cevabını karşı mesaj halinde başkalarına yansıttığı zaman, tepkisini ifade ederken kendisi kaynak konumuna dönüşür. Bu nedenle iletişim sürecinde hem kaynağın hem de alıcının nitelikleri ön plana çıkmaktadır. Etkili bir iletişimin oluşabilmesi için kaynağın alıcının iletişim becerileri, bilgi düzeyi, sosyo-kültürel yapısı gibi özelliklerini göz önüne alması gerekir (Güçlü, 2011, s.22).

Geri Bildirim (Dönüt)

Geri bildirim (dönüt) alıcının mesajı nasıl yorumladığını gösteren tepkidir. İletişim sürecinin tamamlanabilmesi için alıcının mesajı aldığına ilişkin bir tepki vermesi, kaynağın ise mesajın ulaşp ulaşmadığına ya da mesajın iletmek istediği gibi anlaşıp anlaşılmadığına ilişkin bir geri bildirim alması gereklidir. Geri bildirimin en iyi şekilde alındığı iletişim biçimi yüz yüze iletişimdir. Yüz yüze iletişimde kaynak mesajın alıcıda yarattığı etkiyi doğrudan gözlemleme imkanına sahiptir.

İletişim sürecinde kaynağın gönderdiği ve alıcının aldığı mesajın alıcıya ulaşmasında etkisi olabilecek her türlü engele gürültü adı verilir. Gürültü mesajın alıcıya ulaşmasında farklılığa neden olan, iletişimin doğruluğunu, güvenilirliğini azaltan herhangi bir unsur olabilir. Gürültü fiziksel olabileceği gibi nörofizyolojik ya da psikolojik olabilir. Fiziksel gürültü kanalda yer alır. Şiddetli ses, aşırı ya da yetersiz aydınlatma, ortamın sıcak ya da soğuk olması fiziksel gürültünün içerisinde. Psikolojik gürültü alıcının önyargıları, inançları, o an içinde bulunduğu duygusal durum vb. tutumlar nedeni ile karşıdakinin söylediklerini farklı biçimde yorumlamasıdır. Nörofizyolojik gürültü ise işitme kaybı ya da bozukluğu olan bir bireyin iletişimindeki engellerdir.

Dil Öğretiminde İletişimin Kullanımı

Bir çocuğun dil gelişimi en iyi içeriği zenginleştirilmiş karşılıklı konuşma ve planlı okuma etkinlikleri içerisinde desteklenir. Etkili bir dil öğretim yöntemi çocukların kelime haznesinin geliştirilmesini amaçlar. Dolayısı ile öğretmenler sınıf içi öğretim yöntemlerinde ‘amaçlı’ teknikler kullanarak, çocukları birbirleri ile iletişime yönlendirmeli ve çocuğun potansiyelini yakınsak gelişim alanına taşımalıdır.

Çocuklar dili örtük ve açık olmak üzere iki şekilde öğrenirler. Çocukların dil öğreniminin kaliteli hale getirilmesi, kelime ve kavramların doğrudan öğretimi ile beraber, kendiliğinden ve doğal öğrenmenin gerçekleşeceği ortamların hazırlanmasını da gerektirir. Örtük öğretim yaklaşımları sesli kitap okumayı, çocukla bire bir ya da grup içerisinde genişletilmiş diyalog kurmayı ve çocukları farklı kavram ve bağlamlar ile tanıştırmayı içerir. Araştırmalar örtük yöntemlerin çocukların dil gelişimine büyük katkısı olduğunu belirtmiştir (Collins, 2005; Bond ve Wasik, 2009).

Açık yaklaşımlar öğretilmesi amaçlanan kelime ve kavramların ünitelerle ilişkilendirilmesini, karşılıklı okuma etkinliklerini ve belirgin şekilde kelime öğretimini içerir. Duman (2009) çember etkinliklerinde yeni kavramların öğretimini ele almıştır. Açık yaklaşım olan çember etkinliklerinde gerçekleşen öğrenmelerin kalıcılığını, örtük yöntemle değerlendirmiştir. Çalışma çember etkinliklerinde çocukların öğrendiği kavramların, sadece etkinlik planlarında hedeflenen öğrenmelere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Örtük ve açık öğretim yöntemleri birbirini tamamlar şekilde kullanılabilir. Öğretmenlerin eğitim programlarında sistematik ve amaçlı olarak her iki yaklaşıma da yer vermelerinin, çocukların dil gelişimini destekleyen en iyi yöntem olduğu önerilmiştir (Morrow, 2007, s.57).

Dil Gelişiminde Sınıf İçi Uygulamalar

Çocuklar anaokuluna geldiklerinde, dil gelişim seviyeleri ve dil kullanım becerileri arasında büyük fark vardır. Bireysel şartların dışında çocukların sosyo-ekonomik düzeyleri de dikkate alındığında dil gelişim farkı altı yüz kelimeye kadar çıkmaktadır (Hart ve Risley, 1995, s. 67).

Çocukların dil gelişimini planlı bir şekilde desteklemek için dikkat edilmesi gereken dört temel öge vardır: akademik dil öğretimini destekleyen sınıf ortamı, anahtar kelime/kavramların öğretimi, çocukların kullanması için yeni kelimeler sunma, kelime haznelerinin düzenli olarak kontrol edilmesi.

Akademik Dil Öğretimini Destekleyen Sınıf Ortamı

Çocukların akademik dil gelişimini desteklemek için öğretmenler sistematik ve amaçlı yöntemlere sahip olmalıdır. Dikkatli planlanmış sınıf içi öğrenme ortamı bu yöntemlerden biridir. Ek olarak sınıf içindeki bütün öğrenme merkezlerinde çocukların kelimeleri pek çok kere kullanmalarını sağlayacak fırsatlar da planlanmalı ve desteklenmelidir.

Anahtar Kelime/Kavramların Öğretimi

Çocukların akıcı bir dile sahip olmaları, onların iyi bir kelime haznesine sahip olmaları ile doğrudan ilişkilidir. Kelime ya da kavram zenginliğine sahip çocuklar düşüncelerini daha işlevsel şekilde ifade edebilmektedir (Roberts, 2008, s. 73).

Çocukların kullandıkları kelimeler üç kategoride incelenebilir (Beck, McKeown ve Kucan, 2003, s. 42). Birinci kategoride çocukların sık kullandıkları için öğrendikleri kelimeler yer alır. İkinci kategoride hikayelerden, sınıf kurallarından ve öğretim materyallerinden gelen kelimeler vardır. Üçüncü kategori ise düşük kullanım sıklığına sahip bilimsel/teknik kavram ve kelimelerden oluşur. Çocukların kelime haznelerini yapılandırırken genellikle az kullanılan kelimelerin kazandırılması hedeflenir. Ancak öğretmenler çocukların kelime haznelerini yapılandırırken eğitim programı ve yaşamla ilgili anahtar kelime/kavramlara yer vermelidir. Çünkü anahtar kelime/kavramlar öğrenilmezse çocuklar bunları bağlamları içerisinde anlamlandıramazlar.

Çocukların Kullanması İçin Yeni Kelimeler Sunma

Çocukların dil gelişimini desteklemek için, onların dil kullanımına uygun sınıf içi çeşitli bağlamsal durumlar vardır. Hikaye okuma etkinlikleri, bireysel sohbetler, sınıf rutin ve geçişleri, öğrenme merkezlerinde gelişen oyunlar ve yemek zamanı dil kullanımını desteklemeye yönelik en iyi sınıf içi bağlamsal durumlardır (Duman, 2009). Bu süreçlerde çocuklara yeni kelimelerin sunulması ve çocukların bu kelimeleri kullanacakları farklı zaman ve fırsatların oluşturulması, onların kelime dağarcıklarına en yoğun kazanımı sağlayacaktır (Landry, Swank, Smith, Assel ve Gunnewig, 2006).

Kelime Haznelerinin Düzenli Olarak Kontrol Edilmesi

Çocukların kullandıkları kelime ve cümlelerin gramer yapıları düzenli olarak gözlemlenmelidir. Çocukların dinleme becerisi, konuşma becerisi ve diyaloglardan ne anladığı önemli göstergelerdir (Duman, 2009). Öğretmenler doğal eğitim akışı içerisinde çocuğun dil kullanımının kalitesine yönelik bir farkındalık sahibi olmalıdır. Böylece kelime ve bu kelimelerin sembolik anlamları ile cümlelerin gramer yapılarında gözlemlenebilecek hatalar daha yerleşmeden giderilebilir.

Erken Çocukluk Döneminde İletişim Engelleri

İletişim sürecinde iletişimi etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlardan mesajın gönderilmesini ve alınmasını olumsuz yönde etkileyen tüm faktörlere iletişim engelleri denir. İletişim engelleri öğretmenden, öğrenciden, sınıftan ya da araç ve gereçlerden kaynaklanabilir (Güçlü, 2011, s.47).

Sınıf içerisinde kaynak olan öğretmenden olabilecek iletişim engelleri şunlardır: Öğretmenin çocukları iyi tanımıyor olması, çocuklara sevgi ve saygı duymuyor olması, bedensel ya da psikolojik bir engele sahip olması, dikkat eksikliği, ders esnasında kişisel kaygı ve hislerinden sıyrılamamış olması, kendi alanında yeterli bilgi birikimine sahip olmaması, çocuklar tarafından güvenilir ve çekici bulunmaması, derse hazırlıksız girmesi, konuşurken sözcüklerini öğrencilerin seviyesine uygun şekilde seçmemesi, konuşurken ifade güçlüğü çekmesi, şive, lehçe, ağız vb. farklılıklardan dolayı öğretmenin konuşmalarını çocuğun anlayamıyor olması, çocukların ilgilerini çekecek yöntem ve teknikler kullanmaması ve kendine olan güven eksikliği.

Erken Çocukluk Döneminde İşitme Engeli

Dilin kazanılmasında duyu organlarının önemi çok büyüktür. İşiten çocuklar farklı dil ortamlarında bulunduklarında, çevredeki uyaranları alabildikleri için kendi dillerinin gramer yapısını kazanıp dil kurallarını özümserler. Çocuğun çevresindeki anne, baba ve diğer yetişkinler çocukların dili kazanmalarında ve onların dili belirli ölçülerde yapılandırmalarında etkili rol oynarlar. İşitme engeli olan çocuklar ses çıkardıklarında işitme ile ilgili geri dönütün yetersiz olarak alınması, mesajın yeterli olarak işitilememesi ve yeterli sözel desteğin alınamaması sonucunda çocukların dil gelişimleri etkilenebilir.

İşitme engelli çocukların dil gelişimleri normal gelişim gösteren çocukların dil gelişimleriyle aynı sırayı izler. Bu çocukların dil gelişimleri “gecikmiş” olarak tanımlanabilir (MEB, 2008, s. 47).

Erken Çocukluk Döneminde Eğitimcilerin İletişim Nitelikleri

Gelecek nesilleri şekillendirecek olan nitelikli eğitimcilerin sahip olmaları gereken beceriler arasında iletişimde netlik, beklenileni tam olarak açıklama, öğrenci ile iyi iletişim kurabilme, duyuşsal ve sosyal yönden anlatımcı ve duyarlı olma becerileri yer almaktadır. Bu beceriler incelendiğinde eğitimcilerin sahip olması gereken en temel özelliklerinden bir tanesinin etkili iletişim kurabilme özelliği olduğu görülmektedir (Çuhadar, Özgür, Akgün & Gündüz, 2014).

Eğitmen ile çocuklar arasında etkili bir iletişim kurulması için öğretmenin sahip olması gereken nitelikler aşağıda belirtilmiştir:

- Eğitimci çocuklarla iletişim kurarken içten davranmalıdır.
- Eğitimci çocuklarla iletişim kurarken empati kurmalıdır.
- Eğitimci çocuklarla iletişim kurarken göz teması kurmalıdır.
- Eğitimci çocuklarla iletişim kurarken el, kol, jest ve mimiklerini kullanmalıdır.
- Eğitimci Türkçe'yi çok iyi bilmelidir.
- Eğitimci çocuklarla iletişim kurarken ses tonunu ve konuşma hızını onlara göre ayarlamalıdır.
- Eğitimci çocukların konuşma hatalarını anında düzeltmelidir.
- Eğitimci çocukları dinlemeli ve çocuklar konuşurken onların sözünü kesmemelidir.
- Eğitimci soru sorduktan sonra sorunun cevaplanması için gerekli zamanı tanımalıdır.
- Eğitimci çocuklara cevaba yönelik ipucu vermelidir.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Konuyla İlgili Yapılan Yurtiçi Araştırmalar

Tepeli ve Arı (2011) okul öncesi eğitim öğretmen adayı ve öğretmenlerinin iletişim ve sosyal beceri düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim alanında çalışan eğitimcilerin iletişim becerilerinin sahip oldukları lisans eğitimine göre farklılaştığını göstermiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin iletişim ve sosyal beceri düzeylerinde mesleki kıdemin etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca okul öncesi eğitim öğretmen ve öğretmen adaylarının iletişim özellikleri ile sosyal beceri puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Başer (2003) öğretmenlerin beden dili kullanımlarının ilköğretim öğrencileri üzerinde etkisini incelemiştir. Araştırmaya göre öğretmenlerin, öğrencilerin sınıf seviyelerine ve cinsiyetlerine göre farklı beden dili kullandıkları bulunmuştur. Öğretmenlerin öğrencilerle olan iletişimlerinde olumlu beden dili kullanmalarının çocukları olumlu yönde etkilediği; olumsuz beden dili kullanımının ise öğrencileri olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Erkan ve Avcı (2014) mizaç ve karakter özelliklerinin öğretmen adaylarının iletişim becerileri üzerindeki etkisine bakmıştır. Araştırmaya Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören ve yaşları 18-32 arasında değişen 325 öğretmen adayı katılmıştır. Veri toplamak amacı ile İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği ve Mizaç ve Karakter Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının iletişim becerilerinde mizaç ve karakter özelliklerinin önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir.

Bencuya (2003) öğretmenlerin iletişim becerilerinin öğrenciler üzerindeki etkilerini araştırmıştır. İletişim becerisi konusunda eğitim alan öğretmenlerin kendi duygularını ifade

etmekte, öğrencilerini anlamakta ve sınıf içinde olan olaylar karşısında duygularını yönetmekte daha başarılı olduğu görülmüştür.

Gürşimşek, Vural ve Demirsöz (2008) Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği eğitimi programı ile Okul Öncesi Öğretmenliği eğitimi programına devam eden öğretmen adaylarının duygusal zekaları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmaya okul öncesi öğretmenliği lisans programından 100, sınıf öğretmenliği lisans programından 100 olmak üzere üçüncü ve son sınıf öğretmen adayları katılmıştır. Öğretmen adaylarına Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği ile İletişim Becerileri Envanteri uygulanmıştır. Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının duygusal zekaları ile iletişim becerileri arasındaki anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Çuhadar, Özgür, Akgün ve Gündüz (2014) öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve iletişim biçimlerini incelemiştir. Araştırmaya 205'i kadın, 110'u erkek olmak üzere toplam 315 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği ve İletişimci Biçimleri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının en çok “sözsüz iletişim kuran”, en az ise “rahat” iletişim biçim özelliklerini taşıdıkları görülmüştür. Araştırma ayrıca kadın öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek iletişim becerilerine sahip olduklarını göstermiştir.

Şahin, Kandır, Yaşar ve Yazıcı (2012) okul öncesi öğretmenlerin iletişim becerilerini incelemiştir. Araştırmaya Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarının bünyesindeki anasınıflarında görev yapan, dört yıllık lisans mezunu 80 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, okul öncesi öğretmenlerin demografik özelliklerinin yer aldığı genel bilgi formu ve İletişim Becerileri Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri ile yaş, meslekteki hizmet süresi, sınıftaki çocuk sayısı ve hizmet içi eğitime katılma durumu değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Duman ve Koçak (2013) kaynaştırma sınıfında eğitim alan zihinsel engelli bir çocuğun sosyal iletişim özelliklerini incelemiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden örnek olay incelemesi kullanılan bu çalışmada kaynaştırma öğrencisinin çoğunlukla yetişkinlerle iletişim kurduğu görülmüştür. Kurulan bu iletişimler yetişkin merkezli olmakla birlikte,

çocuğu kendiliğinden iletişim kurmaya ya da yetişkin ya da akranları ile beraber grup oyunları oynamaya yönlendirmediği belirlenmiştir.

Duman (2009) çocukların kavram öğreniminin çember etkinlikleri içerisinde desteklenmesini çalışmıştır. Kontrol-deney gruplu ve ön test-son test ölçümlerine dayanan bu deneysel çalışma, yeni kavram ve kelimelerin çember etkinliklerinde ele alınmasının çocukların öğrenmelerini ve bu yeni kelimeleri daha sık kullanmaları üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir.

Konuyla İlgili Yapılan Yurtdışı Araştırmalar

Cascella, Trief ve Bruce (2012) engelli çocuklar, çocukların aileleri ve öğretmenlerinin iletişim niteliklerini kapsayan bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada alıcı dil, ifade edici dil ve dilin fonksiyonel kullanımı incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak Fonksiyonel İletişim Profili kullanılmıştır. Araştırma sonuçları çocukların ebeveynlerinin öğretmenlere göre daha gelişmiş bir alıcı ve ifade edici dil becerisine sahip olduğunu göstermiştir. Ebeveynler aynı zamanda dili öğretmenlere göre daha fonksiyonel kullanmıştır. Araştırma genel olarak çocukların iletişim becerilerinin eğitim sistemi içerisinde desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Özelde ise eğitim programının çocukların ifade edici dil becerilerini yeterince kullanmasını sağlamadığı görülmüştür.

Glosenger (1984) anaokulu öğretmen adaylarının kişiler arası iletişim ve ilişki geliştirme becerilerini araştırmıştır. Çalışmada deney grubu öğretmen adaylarına empati becerilerini, bireysel mesajları, iletişim yapılandırmayı, sınır koymayı ve davranışın sonuçlarını anlamayı içeren bir eğitim verilmiştir. Çalışmaya 16'sı deney grubu ve 16'sı kontrol grubu olmak üzere toplam 32 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma sonuçları kontrol grubu öğretmen adaylarının daha iyi iletişim ve ilişki kurduğunu, ayrıca bu becerilerin öğretmen adayları tarafından uzun süre kullanıldığını göstermiştir.

Baird (2010) anaokulu öğretmenlerinin çocukların akademik dil kullanımı ile ilgili olarak sahip oldukları bilgi, beceri ve yaptıkları ön hazırlıklarını incelemiştir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan bu araştırma sonucunda öğretmenlerin çocukların dil gelişiminde akademik dil kullanımına önem verdiklerini görülmüştür. Ek olarak öğretmenlerin çocukların akademik dil becerilerini destekleyecek gerekli yöntem ve teknik bilgilerine sahip olduğu, bu bilgileri sınıf içi uygulamalarında kullandıkları belirlenmiştir.

Öğretmenlerin çocukların akademik dil becerilerinin gelişimi için, eğitim akışı içerisinde daha çok zaman ayrılması gerektiğini düşündükleri de ifade edilmiştir.

Rossi (2015) anaokulu çocuklarının öğretmenleri ile olan iletişimlerini incelemiştir. Bu amaçla Öğretmen ve Öğrenci İletişim Eğitim Programı uygulanmıştır. Dört anaokulu sınıfının katıldığı bu çalışmada öğretmenlerin iletişim becerilerinin olumlu yönde geliştiği ve bunun sonucunda öğrencilerin rahatsız edici davranışlarının azaldığı görülmüştür. Etkili iletişim becerilerinin, çocukların davranış düzenlemeleri üzerinde etkisi olduğu ifade edilmiştir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Ankara’da bir işitme engelliler özel eğitim kurumunda çalışan öğretmenlerin niteliklerinin, iletişim boyutunun incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma modeli olarak nitel çalışma yöntemlerinden örnek olay incelemesi kullanılmıştır. Örnek olay incelemesi sosyal bir olgunun kendi bağlamı içerisinde çeşitli veri toplama teknikleri kullanılarak bütün değişkenlerin bütüncül bir biçimde ele alınmasıdır (Robson, 1993, s. 60). Araştırmada veri toplama teknikleri olarak gözlem, görüşme ve doküman analizi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ili merkezinde yer alan ve hafif işitme engelli çocuklarla çalışan beş okul ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu okullardan amaçlı örneklem belirleme yöntemi ile örneklem belirlenmiştir. Amaçlı örneklem belirleme yöntemi, derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın kapsamı içerisinde bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir (Mays, Pope ve Popay, 2005). Bu çalışmanın örneklemine çalışmaya katılmayı kabul eden bir okul ve bu okulda çalışan on iki öğretmen oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri araştırma yöntemi için önerilen farklı yöntemler kullanılarak toplanılmıştır. Bu yöntemlerden birincisi ‘öğretmen iletişim niteliği’ gözlem formudur.

Gözlem formunun oluşturulma aşamasında alan yazın incelenmiş, sahip olunması gereken öğretmen becerileri ve bu becerilerin niteliklerine yönelik açıklamalı listeler hazırlanmıştır. Benzer maddelerin elenmesi sonucu yirmi iki madde öne çıkmıştır. Gözlem maddeleri listelenerek beşli Likert uygulanmış ve incelenmesi amacı ile üç alan uzmanına gönderilmiştir. Uzman dönütlerine bakarak bir madde formdan çıkartılmış, bir madde ise benzer bir madde ile bütünleştirilmiştir. Son hali verilen gözlem formu ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot çalışma sırasında uygulayıcı ya da gözlemlenen davranış boyutlarında herhangi bir zorlukla karşılaşılması üzerine gözlem formuna 20 madde ile son hali verilmiştir (EK 1).

Veri toplama yöntemlerinden ikincisi ‘yarı-yapılandırılmış görüşmeler’ olmuştur. Araştırmaya gönüllü olarak katılan on iki öğretmen ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler katılımcıların izni ve haberi dahilinde elektronik kayıt altına alınmıştır. Görüşme soruları eğitimci hakkında bilgi, öğretmenlerin planlama ve etkinlik esnasında iletişimi öğretim yöntemi olarak kullanmalarını içermektedir. Bu veriler daha sonra analiz edilmek üzere bilgisayara aktarılmıştır (EK 2).

Veri toplama yöntemlerinden üçüncüsü ‘eğitim materyalleri’ incelemesi olmuştur. Öğretmenlerin günlük planları, etkinlik planları ve bireysel çalışma planları incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri üç ayrı yöntemle toplanmıştır. Öğretmenlerin iletişim nitelikleri öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formu ile belirlenmiştir. Bu amaçla on iki öğretmenin her biri üç farklı zaman ve etkinlikte gözlemlenmiştir. Öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunda dört alt boyut ve yirmi madde vardır. Gözlemlenen davranışlar bu alt boyut ve maddeler aracılığı ile kodlanmıştır.

Öğretmenlerin iletişim niteliklerine yönelik bilgi ve görüşleri yarı-yapılandırılmış görüşme ile kayıt altına alınmıştır. Bu veriler görüşme sırasında elektronik ses cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Verilerin desteklenmesi amacı ile öğretmenlerin etkinlik planlarına başvurulmuştur.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmanın verilerinin çözümlemesi alt amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçlarından elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. Öncelikle öğretmen nitelikleri gözlem formundan elde edilen veriler ele alınmış, yarı-yapılandırılmış görüşmelerden ve etkinlik planlarından gelen veriler ile çözümlenmiştir. Eğitimcilerden elde edilen veriler öncelikle tek tek ele alınarak betimlenmiştir. Daha sonra eğitimcilerin gözlem formuna göre iletişim nitelikleri alt boyutlarında toplam yüzde frekans değerleri hesaplanmıştır. Eğitimcilerin iletişim nitelikleri alt boyutlarında yer alan gözlem maddeleri puanlanarak, aritmetik ortalamalarına göre bu değerler betimsel olarak sunulmuştur.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Nitel bulguların genellenebilmesi ve kullanılabilir olması oldukça önemlidir. Nitel çalışmalarda araştırmanın amacını, verilerini ve metodu en iyi şekilde temsil edecek formatın seçilmesi gereklidir.

Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik terimleri nicel araştırma ile benzerlik gösteren farklı terimlerle sağlanmaktadır (Guba ve Linkoln, 1989, s. 50). Credibility ifadesi ile iç geçerlik ilkesi açıklanır. Öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formu bu çalışma kapsamında literatür ve uzman görüşlerine bağlı alınarak geliştirilmiştir. Geçerli bir ölçme aracıdır. Transferability ile dış geçerlik ilkesi açıklanır. Nitel çalışmalarda dış geçerlik bulguların başka şart ve çevrelere uygulanabileceği anlamına gelmektedir. Bu çalışma kapsamında ele alınan eğitimci iletişim niteliklerinin alt boyut ve gözlem maddeleri farklı gruplar için kullanılabilir.

Dependability ifadesi ile güvenilirlik ilkesi ifade edilir. Nitel çalışmalarda güvenilirlik olgu/fenomen içerisinde gözlemlenen farklı koşullardır. Eğitimci davranışları içerisinde olduğu ortamdan etkilenir. Bu yüzden aynı okuldan görev yapan eğitimciler çalışmaya dahil edilmiştir. Buna ek olarak eğitimciler farklı gün ve etkinliklerde birden fazla gözlemlenmiş, yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile görüşleri alınmış ve etkinlik planları ile desteklenmiştir.

Confirmability ifadesi tarafsızlık ilkesi açıklanır. Tarafsızlık, araştırma içerisinde objektif olmaktır. Araştırmacı okul öncesi öğretmenliği lisans mezunu olup, işitme engelliler özel eğitim kurumunda bir yıldan fazla çalışma deneyimine sahiptir. Bununla birlikte yarı-yapılandırılmış görüşmelerde belirlenen temel sorular üç uzman görüşü alınarak

belirlenmiştir. Verilerin analizinde gözlemciler arası güvenirlik sağlanarak objektiflik test edilmiştir.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Nitel araştırma desenlerinden örnek olay incelemesi yöntemine uygun olarak öğretmenlerin iletişim niteliklerinin incelendiği bu çalışmada bulgular, Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu ile yapılan gözlemlere, yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilere ve etkinlik planlarından öne çıkan bilgilere dayanmaktadır. Gözlem formunda yer alan maddeler belirli alt boyutlar ile ilişkilidir. Bu boyutlar ‘öğretmenin bireysel özellikleri’, ‘gelişen dil becerilerini destekleme’, ‘dil kullanımı için fırsatlar sunma’, ‘yeni kelime ve kavramlar sunma’ olmak üzere dörde ayrılmıştır.

Bu bölümde öncelikle çalışmaya katılan on iki öğretmenin her birinin gözlem formunda yer alan maddeler ve ilişkili oldukları alt boyutlara yönelik bulgular verilmiştir. Ardından bu bulgular yarı-yapılandırılmış görüşmelerden ve etkinlik planlarından gelen bulgularla desteklenmiştir. Öğretmenler tek tek analiz edildikten sonra bulgular bu on iki öğretmeni kapsayacak şekilde ele alınmıştır.

İlk olarak öğretmen M.U.’ya yönelik bulgular verilmiştir. Öğretmen M.U.’nın lisans eğitimi dil ve konuşma terapisi alanıdır. Odyoloji konuşma ve ses bozuklukları alanında yüksek lisans derecesine ve on iki yıldır işitme engelli çocuklarla çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu’na göre öğretmen M.U.’nın ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ alt boyutunda çocuklar ile iletişim kurarken içten davrandığı, çocuklar ile olan iletişimde duygularını kontrol ettiği, ses tonunu çocuklara uygun şekilde ayarladığı ve Türkçe’yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. ‘Gelişen dil becerilerini destekleme’ alt boyutunda konuşma hızını düşürdüğü, göz teması kurduğu, beden dilini ve mimiklerini etkili kullandığı, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı

biçimlerde ifade ederek basitleştirdiği, çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıdığı görülmüştür. ‘Dil kullanımı için fırsatlar sunma’ alt boyutunda çocukların çözmesi için problem durumları oluşturduğu, çocukların konuşmalarında geçen kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, tanımladığı ve model olduğu, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları vererek yardımcı olduğu gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Yeni kelime ve kavramlar sunma’ alt boyutunda çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı ve anahtar kavramları uygun materyaller kullanarak anlattığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimelerden hareketle tanımlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür.

Eğitmen M.U.’nın öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmen bireysel özellikleri ve gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutlarında daha iyi becerilere sahip olduğu söylenebilir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarında becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitmen M.U. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitmen M.U. dil gelişimi ile ilgili kurs ve seminerlere katılarak çocuklarla nasıl iletişim kurulması gerektiği ile ilgili dersler aldığını belirtmiştir.

‘Bu kurslarda nasıl iletişim kurmamız gerektiğiyle ilgili eğitim gördüm. Çocuğun yaşına, karakter özelliklerine uygun şekilde davranılması gerektiğini öğrendim.’

Eğitmen M.U.’nın iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak kendisinin iletişimdeki rolüne, iletişimi nasıl kurguladığına, özellikle ses tonu ve vurgularına dikkat ettiğini ifade etmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışları ile tutarlılık göstermektedir.

‘İlk etapta ses tonlamasını iyi bir şekilde ayarlarım ve çocuktan benimle ders yaparken, benim bu özelliklerimi kavramasını sağlarım.’

‘Ne demek istediğinden ziyade nasıl demek istediğin önemlidir. Jest, mimik, tonlamalar suprasegmental yapılar iletişimde muhakkak önemlidir. Bunlar kesinlikle bir yöntem olarak uygulanmalıdır diye düşünüyorum.’

Eğitmen M.U.’nın iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak beden dili, mimikler ve konuşma hızı gibi iletişimi destekleyen faktörlere

önem verdiği bulunmuştur. Eğitimci aynı zamanda çocuklarla göz teması kurmaya dikkat ettiğini ve çocuğa karşı sabırlı davrandığını belirtmiştir. Bu bulgular eğitimcinin gözlem formu ile gözlemlenen davranışları ile tutarlılık göstermektedir.

‘İletişim sadece sözel iletişim değil; işitsel, görsel iletişimime, jest ve mimiklerime aşıri önem veririm. Mesela ben kaşımı çattığım zaman ki bu da bir iletişimdir, bu durumdan hoşnut olmadığımı gösteririm. Gülüyorsam mesela, çocuğun onu almasına izin veriyorum demektir. Normal rutinlerde dahi göz teması kurmaya dikkat ederim.’

‘Monoton olmamaya çalışıyorum. Ellerimle gösteriyorum (ellerini açıyor) bu büyüktür diyorum, mesela ses tonumla bu büyüüüüktür diyorum. Ona göre ses tonumu değiştiriyorum, sesimi kalınlaştırıyorum, jest ve mimiklerimi değiştiriyorum. Bu küçücük (parmaklarını yakınlaştırıyor) diyorum, ses tonumu inceltiyorum. Asıl önemli olan bunların eş zamanlı olarak yapılması.’

Eğitimci M.U. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak iletişimi bir öğretim yöntemi olarak kullandığını, öğretimde farklı örnekler ve modellere yer verdiğini belirtmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan ilk dördü ile tutarlılık göstermektedir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu maddelerinden iletişim içeren etkinlik planlama ve beraber kitap okumaya teşvik etme maddeleri etkinlik planları üzerinden incelendiğinde, burada da yeterince yer verildiği görülmemiştir.

‘İletişim gerçekten bir yöntem olmalıdır. Çocukların iletişimsel anlamda günlük sosyal hayatta nasıl davranmalarını gerektiğini bilmesini istiyorum. Derslerimde bunun üzerinde duruyorum. Ben çocuğa merhaba, nasılsın? dediğimde çocuğun cevabını vermesini çok önemsiyorum. Zaman zaman bazı çocuklar cevap veremiyorlar. Bunun için de bebekleri, oyuncakları model olarak kullanıyorum. Eğitimimizde %87 iletişimin, %13 de öğretimin yani ulaşmak istediğimiz amacın önemli olduğunu bir makalede okumuştum. Hakikaten ona katılıyorum.’

Eğitimci M.U. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak eğitim sürecinde çocukların yeni kelimeleri net şekilde anladığını teyit ettiği ve yeni öğrenilen kavramlara yönelik farklı ve uygun materyaller kullandığı bulunmuştur. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından iki tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘İletişimi desteklemek için telefonun, bilgisayarın sunduğu olanaklardan ve müzikten faydalaniyorum. Bir ipucu vereceğim mesela bir müzik açıyorum, dinliyoruz bu şarkıdan ona ipucu veriyorum, daha sonra bu onun aklında kalıyor. Telefonla bazen çocuğun videosunu çekiyorum ve sonra beraber o videoyu izliyoruz. Bu onun çok hoşuna gidiyor, videodaki hataları beraber görebiliyoruz. Çocuk kendini videoda gördüğü için çocuk kendi hatasına da gülebiliyor. Ya da çocuk aa bunu söyledim de diyebiliyor. Kendi kendine ayna tutmuş oluyor. Bu tür yöntemler kullanıyorum.’

İkinci olarak eğitimci S.E.’ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitimci S.E.’nin lisans eğitimi okul öncesi öğretmenliğidir ve iki yıldır işitme engelli çocuklar ile çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu'na göre eğitimci S.E.'nin 'öğretmenin bireysel özellikleri' alt boyutunda çocuklar ile olan iletişimde duygularını kontrol ettiği ve Türkçe'yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocuklarla iletişim kurarken içten davranır ve ses tonunu uygun biçimde ayarlar maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. 'Gelişen dil becerilerini destekleme' alt boyutunda konu çocuk tarafından anlaşılmadığında, konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirdiği ve çocukla göz teması kurarak iletişim sağladığı görülmüştür. Bu alt boyutun konuşma hızını düşürmesi, beden dilini ve mimiklerini etkili kullanması, çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıması maddelerinde ise yeterli düzeyde etkin olmadığı bulunmuştur. 'Dil kullanımı için fırsatlar sunma' alt boyutunda çocukların çözmesi için problem durumları oluşturduğu, çocukların konuşmalarında geçen kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verme, tanımlama ve model olma, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları verme, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. 'Yeni kelime ve kavramlar sunma' alt boyutunda çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak, kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı ve anahtar kavramları uygun materyaller kullanarak anlattığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimelerden hareketle tanımlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. Eğitimci S.E.'nin öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmen bireysel özellikleri, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarında becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitimci S.E. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitimci S.E. çocukların dil gelişimleri ile ilgili kurs ya da seminere katılmadığını ifade etmiştir.

Eğitimci S.E.'nin iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak kendisinin çocuk ile olumlu ve sevecen yönde iletişim kurmaya dikkat ettiğini belirtmiştir. Bu bulgu eğitimcinin gözlem formu ile gözlemlenen davranışları ile tutarlılık göstermemektedir.

'Genelde çocuğun dikkatini çekebilecek bir şeyden başlayıp onun benimle konuşmaya başlamasını sağlayabiliyorum. Çocuğun sevdiği bir şeyi ben biliyorumdur, onu kullanarak çocukla iletişime geçiyorum. Böylelikle çocuğa kendimi ve dersi sevdireyorum.'

Eğitmen S.E. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yaparak çocuğa model olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan bir madde ile tutarlılık göstermektedir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu maddelerinden iletişim içeren etkinlik planlama ve beraber kitap okumaya teşvik etme maddeleri etkinlik planları üzerinden incelendiğinde, burada da yeterince yer verildiği görülmemiştir.

‘Mesela çocuk ıslak-kuru kavramını anlamıyor. Çocukla beraber lavaboya gideriz. Çocuğun elini yıkatırız, kurularız. Onun eli ıslak olur, benimki kuru olur. Uygulayarak, yaşatarak öğretirim.’

‘Genelde ailesinden, en yakınından örnek vererek ipucu kullanıyorum. Mesela “Sizin evde bu var mı?” diyorum, tencere için “Annen yemeği neyin içinde yapıyor?” diyorum. Çocuğun ev ortamıyla ilgili ipuçları kullanıyorum.’

Eğitmen S.E. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak materyal kullanımına önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından iki tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Çocuk bir şeyi anlamadığında genelde uygulayarak anlatıyorum. Kağıt ya da defter üzerinden değil de gerçek nesnelerle çalışıyorum. Mesela büyük-küçük kavramıysa küçük olan nesnelerle ya da büyük olan nesnelerle çalışıyorum. Çocuğun dokunarak çalışmak önemli, evet görsellik de çok önemli ama dokunması, hissetmesi gerekir. Gerçek nesnelerle daha iyi öğretebiliyorum.’

Üçüncü olarak eğitmen Y.H.’ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitmen Y.H.’nin lisans eğitimi okul öncesi öğretmenliğidir ve iki yıldır işitme engelli çocuklar ile çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu’na göre eğitmen Y.H.’nin ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ alt boyutunda çocuklarla iletişim kurarken içten davrandığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocuklarla olan iletişimde duygularını kontrol eder, ses tonunu uygun biçimde ayarlar ve Türkçe’yi etkin kullanır maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı bulunmuştur. ‘Gelişen dil becerilerini destekleme’ alt boyutunda çocukla göz teması kurarak iletişim sağladığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun konuşma hızını düşürmesi, beden dilini ve mimiklerini etkili kullanması, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirmesi ve çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıması maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı bulunmuştur. ‘Dil kullanımı için fırsatlar sunma’ alt boyutunda çocukların çözmesi için problem durumları oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örnekler verme, anlaşılmayan kelimeler ile

ilgili farklı örnekler verme, tanımlama ve model olma, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları verme, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Yeni kelime ve kavramlar sunma’ alt boyutunda çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak, kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı ve anahtar kavramları uygun materyaller kullanarak anlattığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimelerden hareketle tanımlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı bulunmuştur. Eğitimci Y.H.’nin öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmenin bireysel özellikleri, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarında becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitimci Y.H. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitimci Y.H. çocukların dil gelişimleri ile ilgili kurs ya da seminere katılmadığını ifade etmiştir.

‘Kursa gitmedim ama gitmeyi çok isterdim.’

Eğitimci Y.H.’nin iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak ses tonunu kullanmaya önem verdiğini belirtmiştir. Bu bulgu eğitimcinin gözlem formu ile gözlemlenen davranışıyla tutarlılık göstermemektedir.

‘Çocuğun beni rahat duymasını sağlayacak şekilde konuşuyorum. Ses tonumuz çok önemlidir.’

Eğitimci Y.H. iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak beden dilini ve mimiklerini kullanmaya, göz teması kurmaya, konuyu çocuğun anlayabileceği şekilde basitleştirmeye önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan bir tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘İletişimi genelde davranışlara dönük olarak algılıyorum. İlk önce çocuğun derse olan ilgisini onun göz temasından anlıyorum. Çocuk benimle iletişim kurmaya hazır mı fark ediyorum.’

‘Küçük yaş grubuysa jest ve mimiklerimi daha çok kullanıyorum. Büyük yaş grubuysa daha çok sözel ve anlamsal ifade etmeye çalışıyorum. Çocukla aynı göz hizasında olmaya, göz temasını kurmaya çalışıyorum.’

‘Mesela turuncu rengi öğretmeye çalışıyorum. Çocuk konuyu anlamadığında en baştan alıyorum, en basite indirgiyorum, basitten zora doğru bir sıra halinde iletişim kurmaya çalışıyorum. Çocuğun önce bildiği konulardan başlayarak sonra daha zora doğru gidiyorum.’

Eğitimci Y.H. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak iletişimi bir öğretim yöntemi olarak kullandığını, öğretimde farklı örnekler ve modellere yer verdiğini ve ipucu kullanımına önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular

iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışların sadece bir tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘İletişim tabii ki bir yöntem. İletişim olmadan çocuğa hiçbir aktarım sağlayamazsın.’

‘Çocuk bir kelimeyi anlamadığında ben genelde içselleştirmesini sağlıyorum. Bir şeyi anlamadığında günlük hayatla nereden onu bağdaştırabilirim, ne ile onu birleştirebilirim ona bakıyorum.’

‘Çocuk sorduğum soruya cevap veremedi ya da bilemedi. Bunu en basit düzeyden anlatmaya başlıyorum. Buradan yola çıkarak kademe kademe ilerliyorum. Yoksa başka türlü öğretemem. Çocuğun en basit düzeyde bildiği şeyden başlıyorum. Mesela kemiği anlatacağım. –bu ne? –köpek. –köpek nasıl ses çıkarır? –havhav –peki sen hiç sen köpeğin önündeki beyaz şeyi gördün mü? Acaba bu ne? .Bu kemik. Köpek ne yapmış o zaman. Kemik yermiş. İşte günlük hayattan, en basite indirgeyerek, bildiği şeyden yola çıkarak, çocuğun bilmediği bir şeyi öğretmiş oldum.’

‘Çocuğun zorlandığı, takıldığı şeylerde ipucu kullanıyorum. Örneğin domates. -Kırmızı renkteydi değil mi?- diyorum. Ya da domates diye tüm kelimeyi söylemiyorum. Do-ma-.. a neydi diyorum, devamını sen getir. O zaman da çocuk hemen hatırlayabiliyor. İpucu çocuğun daha çok kendinin keşfetmesini sağladığı için hem çocuk kelimeyi bulduğu için seviniyor hem de -ben buldum, ben hatırladım, ben başardım- dedirtiyor. Çocuk bu tadı aldığı anda ders daha zevkli geçiyor. Bu sırada çocuğa gerçekten bir şeyler kazandırabiliyorsun. İpucu bu yüzden kesinlikle önemli.’

Eğitmen Y.H. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak, eğitim sürecinde farklı ve uygun materyaller kullanmanın ve yeni öğrenilmiş kelimelerin çocuk tarafından anlaşılmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan iki tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Mesela bir hayvanı tanıtacağım. Hayvanın sesinin olduğu materyaller kullanırım. İneği söyleteceğim ama önce ineğin sesini dinletiyorum. “hımm bu neydi?” diyorum, sonra onun inek olduğunu söylüyorum. Kavram kartları kullanıyorum. Görsel şeyler, resimler, bir olayın anlatıldığı resimler kullanıyorum. Bu olayda neler var diyorum. Bunu yaparken sözel ipucu kullanabiliyorum. Bu şekilde olayı hem çocuğun anlatmasını sağlıyorum hem de çocuğun kendi cümlelerini kullanmasını sağlıyorum.’

‘Çocukla iletişim kurabilmem için bir oyuncak bebek bile materyal olabilir. O anda bebeğe yemek yedirebilirim, bebeğin kaşını, gözünü, burnunu, anlattırabilirim. Gözü neredeydi?, Kaşı neredeydi diye konuşabiliriz. Bebeğin saçlarından yola çıkarak bebeğin saçlarını tarayabiliriz. Bebeği kullanarak eylemleri verebilirim. Bir materyalde birçok iletişimsel öge kullanabilirim.’

‘Fırsat eğitiminde de materyalden yararlanılıyor. Mesela yağmuru öğretmen istiyorum. Sadece yağmur resmiyle olmaz. O anda yağmur yağmış. –bak ne yağıyor? –aaaa yağmur, hemen fırsat eğitimi. Onu o anda kazandırmak onu bir materyal haline getiriyor.’

Dördüncü olarak eğitmen B.B.’ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitmen B.B.’nin lisans eğitimi psikolojidir ve altı yıldır işitme engelli çocuklarla çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu’na göre eğitmen B.B.’nin ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ alt boyutunda Türkçe’yi etkili olarak kullandığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocuklarla iletişim kurarken içten davranır, çocuklarla olan iletişiminde

duygularını kontrol eder, ses tonunu uygun biçimde ayarlar maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı bulunmuştur. ‘Gelişen dil becerilerini destekleme’ alt boyutunda çocukla göz teması kurarak iletişim sağladığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun konuşma hızını düşürmesi, beden dilini ve mimiklerini etkili kullanması, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirmesi ve çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıması maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı bulunmuştur. ‘Dil kullanımı için fırsatlar sunma’ alt boyutunda çocukların çözmesi için problem durumları oluşturma, çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örnekler verme, anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verme, tanımlama ve model olma, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları verme, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme ve çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Yeni kelime ve kavramlar sunma’ alt boyutunda çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı ve anahtar kavramları uygun materyaller kullanarak anlattığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. Eğitimci B.B.’nin öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmenin bireysel özellikleri, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarında becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitimci B.B. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitimci B.B. dil gelişimi ile ilgili herhangi bir kurs ya da seminere katılmadığını ifade etmiştir.

‘Hiç kurs almadım fakat üniversitede iletişim yöntemleri diye ayrı bir ders almıştım.’

Eğitimci B.B. iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak çocuk ile iletişime geçmeye önem verdiğini, ses tonuna dikkat ettiğini ifade etmiştir. Bu bulgular eğitimcinin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından bir tanesiyle tutarlılık göstermektedir.

‘Genelde -bu bir çocuk ve ben bu çocuğun ilgisini nasıl çekerim, ne yapabilirim?- diye düşünüyorum, deniyorum. Ben olsam ne yapardım diye düşünmekten ziyade o anda deniyorum. O çocukla şu yöntem işe yarar diyorum. Derste ses tonumu değiştirerek dikkat çekici sesler çıkarıyorum.’

Eğitimci B.B. iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak eğitimde iletişimi yöntem olarak kullandığını ve mimiklerini, beden dilini

kullanmaya önem verdiğini belirtmiştir. Bu bulgular iletişim nitelikleri gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan bir tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘İletişimi daha çok bir yöntem olarak kullanıyorum. Çocuk hiç yapamadığı bir şeyi yaptıysa ya da çocuk doğru cevap verdiyse çocuğa direk dokunuyorum, onu seviyorum. Bunun çocuklarla iletişimimde işe yaradığını düşünüyorum. Bir anlamda çocuklara duygusal pekiştireç veriyorum. Yüz hareketlerim, mimiklerim olmadan asla olmaz, onları mütemadiyen kullanıyorum.’

‘El kol hareketlerimi çok sık kullanırım. Özellikle anlamadığı zaman mesela içmek eylemini kastediyorsam direk elimi kaldırıp gösteririm. Mimiklerimi çok kullanırım.’

Eğitmen B.B. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak anlaşılmayan kelimelerle ilgili örneklendirmeler yapıp model olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlar ile tutarlılık göstermemektedir.

‘Çocuk bir kelimeyi anlamadığında genelde görsel olarak onu bir şekilde bulup göstermeye çalışıyorum. Yoksa eğer ben çoğu zaman telefonda gösteriyorum (eğer telefonda dikkati dağılmayacak bir çocuk ise). Bizim çocuklarımızda anlam kısmı olmadığı için görmeden ne kadar anlatırsak anlatalım zorlanıyorlar o yüzden görsel gerekiyor.’

‘Atlamak, zıplamak fiillerini örnek verebilirim. Sınıfta sandalyeden atladığım çok olur. Sınıfta yapabileceğim tarzda bir şeyse yaparım. O da değilse sınıftan dışarı çıkartıyorum. Mutfaktaysa mutfağa gidiyoruz. Hatta bugün banyoyu öğretiyorum. Çocuk yer kavramını, neresi olduğunu bilmiyor. Neresi olduğunu ancak sınıftan çıkıp anlatabileceğim bir şeydi ama düşündüm ki okulun hiçbir yerinde açık banyo yok. Olsa onu banyoya götürüp bak burası banyo deyip göstermeyi denerdim. İlk hedefim görsel olarak göstermek, onun dışında yaşayacağı bir şeyse onun o anda mutlaka yaşattırılmasını sağlıyorum.’

‘Bazen bazı çocuklarda eğer imkanım varsa üçüncü bir kişiyi alıyorum derse. Dersi bazen üç kişiyle yapıyorum. Çocuğun gözlemlemesini istiyorum. Mesela en basitinden merhaba, nasılsın, iyiyim sen nasılsın? diyalogu gibi. O -sen nasılsın?- sorusunu sordurmayı 2 kişi mümkün değil beceremez. O noktada 3. Bir kişiyi derse alıp, onunla yapıp, çocuğun o kişiyi model almasını sağlıyorum.’

Eğitmen B.B. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak farklı materyaller kullanmanın önemini belirtmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan iki tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Bilgisayarı, telefonu bir şey göstermek için çok sık kullanıyorum. Onun dışında oyuncakları kullanıyorum.’

Beşinci olarak eğitmen H.B.’ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitmen H.B.’nin lisans eğitimi okul öncesi öğretmenliğidir ve yaklaşık bir yıldır işitme engelli çocuklar ile çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu’na göre eğitmen H.B.’nin ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ alt boyutunda çocuklarla iletişim kurarken içten davrandığı, çocuklar ile olan iletişiminde duygularını kontrol ettiği ve Türkçe’yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Eğitmenin bu alt boyutun ses tonunu uygun biçimde ayarlar maddesinde

ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Gelişen dil becerilerini destekleme’ alt boyutunda konuşma hızını düşürerek çocuğun anlamasına yardımcı olduğu, beden dilini ve mimiklerini etkili olarak kullandığı ve çocukla göz teması kurarak iletişim sağladığı görülmüştür. Bu alt boyutun konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirmesi ve çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanınması maddelerinde ise yeterli düzeyde etkin olmadığı bulunmuştur. ‘Dil kullanımı için fırsatlar sunma’ alt boyutunda çocukların çözmesi için problem durumları oluşturma, çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örnekler verme, anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verme, tanımlama ve model olma, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları verme, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Yeni kelime ve kavramlar sunma’ alt boyutunda bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlama, çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağlama ve açıkça ifade edilmek istenen kavramları uygun materyalleri kullanarak anlatma maddelerinde yeterince etkin olmadığı görülmüştür. Eğitimci H.B.’nin öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmenin bireysel özellikleri, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarındaki becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitimci H.B. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitimci H.B. dil gelişimi ile kurs ya da seminere katılmadığını ifade etmiştir.

‘Kursa gitmedim. Üniversitede iletişim dersimiz vardı. Orada iletişim kavramları halinde anlatılmıştı. Kaynak, alıcı vs.. Jest ve mimikler, bedensel ipuçları vardı dersin içeriğinde.’

Eğitimci H.B. iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak eğitimde iletişimi yöntem olarak kullandığını, mimiklerini ve beden dilini kullanmaya önem verdiğini, çocukla olan konuşmalarını basitleştirdiğini, kelime seçimlerinde özenli davrandığını belirtmiştir. Bu bulgular iletişim nitelikleri gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan üç tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Etkinlik planlarken çocukların seviyelerine göre şu kelimeyi nasıl anlatırım diye düşünüyorum. Dersi nasıl vereceğimi, derste neler söyleyeceğimi bile düşünüyorum. İletişim çocuklarla ders işlerken bir yöntemdir tabi ki.’

‘Çocuğun yaş grubuna göre, onun anlayabileceği dilde ve daha anlaşılır kelimeler seçiyorum. Yavaş yavaş konuşuyorum.’

‘Çocuk kavramı anlamadığında tekrardan en basite indiriyorum. Önce kavramı değil de o kavramın altında yatan en basit durumu ifade ediyorum. En basit durumdan başlayıp anlamadığı kavrama yöneliyorum. Çocuğun bildiğinden bilmediği kavrama doğru ilerliyorum. Onun anlayabileceği şekilde olan resimler, eylemler kullanıyorum. Çocuk bir kavramı anlamadığında basitten karmaşığa doğru gidilir. Çocuğun bildiklerinden yola çıkılır. Bildiği kelimelerle bilmediği kelimeler arasında ilişki kurar, çağrışım yapar.’

‘Çocukla iletişimdeyken jest ve mimiklerimi kullanmaya çalışıyorum.’

Eğitmen H.B. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak materyal kullandığını belirtmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranış ile tutarlılık göstermemektedir.

‘Çocuk bir şey yapmak istemediğinde oyuncak kullanırım. Çocuğun dikkatini oyuncağa çekip iletişimin başlangıcı olsun diye oyuncak, materyal, resim, müzik aletleri, ödül kullanırım.’

Altıncı olarak eğitmen İ.C.’ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitmen İ.C.’nin lisans eğitimi okul öncesi öğretmenliğidir ve on bir yıldır işitme engelli çocuklarla çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu’na göre eğitmen İ.C.’nin ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ alt boyutunda Türkçe’yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocuklarla iletişim kurarken içten davranır, çocuklarla olan iletişiminde duygularını kontrol eder ve ses tonunu uygun biçimde ayarlar maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Gelişen dil becerilerini destekleme’ alt boyutunda konuşma hızını düşürerek çocuğun anlamasına yardımcı olduğu, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirdiği ve çocukla göz teması kurarak iletişim sağladığı görülmüştür. Bu alt boyutun beden dilini ve mimiklerini etkili kullanması ve çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıması maddelerinde ise yeterli düzeyde etkin olmadığı bulunmuştur. ‘Dil kullanımı için fırsatlar sunma’ alt boyutunda çocukların konuşmalarında geçen kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, tanımladığı ve model olduğu, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları verdiği gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocuğun çözmesi için problem durumu oluşturma, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Yeni kelime ve kavramlar sunma’ alt boyutunda çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimeleri kullanarak tanımladığı, çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun açıkça ifade edilmek istenen kavramları uygun materyaller kullanarak anlatma maddesinde ise yeterince etkin

olmadığı görülmüştür. Eğitimci İ.C.'nin öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmenin bireysel özellikleri, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarındaki becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitmen İ.C. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitimci İ.C. dil gelişimi ya da iletişimle ilgili herhangi bir kursa katılmadığını ifade etmiştir.

‘Ben birden fazla seminere gittim fakat iletişimle ilgili bir seminere katılmadım.’

Eğitmen İ.C.'nin iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak iletişime ve öğretmenin iletişime ait özelliklerine önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular öğretmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından bir tanesiyle tutarlılık göstermektedir.

‘Öğretmen ve çocuk arasında bir iletişim olmadan öğretim ne kalıcı olur ne de istendik sonuç alınır. Bu yüzden iletişim çok önemli.’

‘Öğretim sadece öğretmenin konuşup da çocuğun dinlemesi değildir. Bunun dışında eğitim ve öğretim sadece karşılıklı dialogdan ibaret de değildir. Jest ve mimiklerle olabilir, öğretmenin çocukla bağ kurduğunu ifade eden her şey, sevgi de dahil eğitimin içindedir.’

Eğitmen İ.C.'nin iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak konuşma hızını ve ifade şeklini çocuğun düzeyine göre ayarladığı, göz teması kurarak çocukla iletişim halinde olduğu bulunmuştur. Eğitimci aynı zamanda eğitim faaliyetlerini çocukların düzeylerine göre kurgulamaya, göz teması kurmaya, çocukların kendilerini ifade etmesi için zaman tanımaya önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular öğretmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından üç tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Göz kontağı çok önemlidir. Çocuğun beni daha rahat görebileceği şekilde onunla iletişim kurmayı sağlarım. Eğer çocukta duymada fazla güçlük varsa çocuklar daha da çok göz kontağı kurarak kendilerini ifade etmeye çalışırlar, öyle kendilerini daha güvende hissederler. Ben göz kontağı kurmayı her zaman ön planda tutarım.’

‘Onun dışında çocuğun kendini ifade etmesi için ona her zaman belirli bir süre veririm ki kendini daha rahat ifade edebilsin. Kimi çocuklar daha çok kendini çekerler, daha çok içine kapanıktır ve belirli bir süreye ihtiyaç duyarlar. Ben bu süreyi her zaman çocuklara veririm.’

‘Basitten zora doğru öğretmeyi hedefliyorum. Böylelikle çocuğun kendine olan güveni gelir, kendini daha rahat ifade eder.’

Eğitmen İ.C. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak eğitimde ipucu kullanımına önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular öğretmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından üç tanesi ile tutarlılık göstermektedir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu maddelerinden iletişim içeren etkinlik planlama

ve beraber kitap okumaya teşvik etme maddeleri etkinlik planları üzerinden incelendiğinde, burada da yeterince yer verildiği görülmüştür.

‘O nesnenin ne olduğunu ya da o kavramın ne olduğunu ona bire bir anlatıyorum yoksa anlamaları biraz zor oluyor. Bunun dışında anlaşılmadığında ipuçları verebilirim ya da çizebilirim.’

‘Mesela güneşi anlatıyorum. O gün elimde materyalim yok gösteremiyorum, güneş de yok, ipuçları verebilirim. Sarı olur, dünyamızı ısıtır, yuvarlaktır deyip biraz beyin jimnastiği yapıp onu bulmasını sağlayabiliyorum. Tabii ki bunu bazen kullanabiliyorum. O kavramı anlatan, o nesneyi anlatan, onu çağrıştıracak olan kelimeler kullanıp çocuğun kavramı bulmasını ya da anlamasını sağlayabiliriz.’

Eğitmen İ.C. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak yeni öğretilen kavramların gerçek nesneler ile ifade edilip, pekiştirilmesine önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan iki tanesiyle tutarlılık göstermektedir.

‘Çocuğa o gün hangi kavramı vereceğimi, bunu nasıl yapacağımı planlıyorum. Planlıyorum ki eğer çocuk bunu anlamazsa onu gerçek nesnelerle öğretebileyim. Akışa göre bıraktığımda elinde o gün gerçek nesnelerin olmuyor, gerçek kavramların elinde olmuyor. Bunu daha önceden planlayıp çocuğun anlayamayacağını düşündüğüm nesneleri elimde bulunduruyorum, bunları görsel olarak gösteriyorum.’

‘Bizim çocuklarımızda görsel ve işitsel materyaller çok önemli. Daha çok görmeyle alakalı olan, çocukların daha çok aklında kalabilecek şeyler kullanıyoruz. Mesela rengi verirken kalemi gösterip bu mavi renk dediğimizde çocukların algılaması zordur. Ama renk ve nesneyi eşleştirerek verebiliriz. Bu mavi kalem, bu mavi top dediğimizde daha kalıcı olur ve algılaması daha kolay olur.’

Yedinci olarak eğitimci A.I.’ya yönelik bulgular verilmiştir. Eğitimci A.I.’nın lisans eğitimi okul öncesi öğretmenliğidir ve beş yıldır işitme engelli çocuklarla çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu’na göre eğitimci A.I. ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ alt boyutunda çocuklar ile iletişim kurarken içten davrandığı, çocuklar ile olan iletişimde duygularını kontrol ettiği ve Türkçe’yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun ses tonunu çocuklara uygun şekilde ayarlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Gelişen dil becerilerini destekleme’ alt boyutunda konuşma hızını düşürdüğü, beden dilini ve mimiklerini etkili kullandığı, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirdiği, çocukla göz teması kurduğu görülmüştür. Bu alt boyutun çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıma maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Dil kullanımı için fırsatlar sunma’ alt boyutunda anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, tanımladığı ve model olduğu gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların çözmesi için problem durumları oluşturma, çocukların konuşmalarında geçen kelimeler ile ilgili farklı örnekler verme, çocuk

soruya cevap veremediğinde ipuçları vererek yardımcı olma, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Yeni kelime ve kavramlar sunma’ alt boyutunda çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı ve anahtar kavramları uygun materyaller kullanarak anlattığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimelerden hareketle tanımlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. Eğitimci A.I.’nın öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmenin bireysel özellikleri, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarındaki becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitmen A.I. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitimci A.I. dil gelişimi ya da iletişimle ilgili herhangi bir kursa katılmadığını ifade etmiştir.

‘Çocukla iletişimle ilgili bir kursa gitmedim, bunun için ayrı bir ders de almadım. Eğitim yılımın dışında öğretmenliğe başladığım ve hala öğrenmeye devam ettiğim şu süreç içinde de iletişim kurulmayan hiçbir çocukla bir öğretim durumu oluşmayacağını iyi biliyorum. Çocuğa bir şeyler öğretmen istiyorsan iletişime bir şekilde geçmek zorundasın.’

Eğitmen A.I. iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak eğitim faaliyetindeki rolünün önemli olduğunu, ses tonu ve vurgularına dikkat ettiğini, fırsat eğitimlerine önem verdiğini ve çocukla sevecen ilişkiler kurmaya özen gösterdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından üç tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Her şeyden önemli olarak çocuğun seviyesine inmeye çalışıyorum. Onunla birlikte nasıl iletişim kurabilirim ona bakıyorum. Çocuğun beni sevmesini istiyorum. Dersime aldığım her öğrenci ilk etapta beni sevmeli. Beni sevmezse ya da benden herhangi negatif etki alıyorsa o beni sevene kadar etkinliği farklı boyutlarda yapıyorum. Mesela oyun olarak veriyorum ya da daha eğlenceli hale getiriyorum, dramatize ediyorum. Çocukla o bağı sağladıktan sonra çocuğun gelişim düzeyine, onun yapabileceklerine göre ayarlıyorum. Çocuk derse geldiği zaman bana güven duymalı.’

‘Çocuğun ilgisi başka bir şeye odaklandıysa eğitimin yönünü hemen o tarafa çekerek vermek istediğim şeye oradan devam ediyorum. Çocukların beni yönlendirmelerine izin veriyorum ama ipler tamamen benim elimde duruyor. Okul öncesi çocuklarla çalışırken iletişim çok önemli. Anneden sonra ilk defa ayrılık yaşıyorlar, eğitime başlıyorlar. Çocuk sana güvendiği ve seni sevdiği noktada seninle birlikte her şeyi yapacak duruma geliyor.’

‘Derse gelen herhangi bir çocuğa öncelikler merhaba derim. Benim öğrencilerle ilk yaptığım göz kontağından sonra merhaba, hoş geldin, nasılsın demek. Elimde bulunan kuklalarla, değişik materyallerle bunu destekliyorum. Sonra o cevap vermese bile onun yerine de ben cevap veriyorum. İyiyim, sen nasılsın, hoş bulduk diyorum. Zaten bu günlük hayatta da kullanabileceği her şeyi kapsıyor. Giderken ben ona teşekkür ediyorum, hoşça kal diyorum, aynı şekilde ondan da bana hoşça kal demesini bekliyorum. Sabahsa günaydın, bir şey yediyse afiyet olsun demeyi aynı zamanda öğretim yöntemi olarak da planlıyorum. Çocukta beklediğim

davranışlardır zaten bunlar. Zaten bir modülümüzde de var, basit selamlaşma ve vedalaşma cümlelerini kullanır şeklinde.'

'Sesimiz çok önemli. Sesimizi çocuğa göre ayarlamalıyız. Ben sesimi sürekli inceltip yükseltirim.'

Eğitmen A.I.'nın iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak konuşma hızını düşürmeye, beden dili ve mimik kullanmaya, göz teması kurmaya ve konuyu basitleştirerek ifade etmeye önem verdiği bulunmuştur. Eğitmen aynı zamanda göz teması kurmaya ve konuyu basit ve anlaşılır şekilde ifade etmeye önem verdiğini belirtmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından dört tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

'Yaparak yaşayarak öğrendiğimiz her türlü şey, duymamız, koklamamız, görmemiz, birden fazla duyuşsal alanımıza etki eden her şey bizim için daha kolay ve kalıcı bir öğrenme sağlar. Belli kalıpların içinde durulmamalı diye düşünüyorum.'

'Göz kontağını ona göre kurmalıyız. Göz kontağı için belli bir hızda oturmalıyız.'

Eğitmen A.I. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak öğretimde farklı model, örnek ve materyallere yer verdiğini, ipucu kullandığını belirtmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan sadece bir tanesiyle tutarlılık göstermektedir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu maddelerinden iletişim içeren etkinlik planlama ve beraber kitap okumaya teşvik etme maddeleri etkinlik planları üzerinden incelendiğinde, burada da yeterince yer verildiği görülmemiştir.

'Çocuk bir kelimeyi anlamadığında direkt yaşantıya geçiriyorum. Mesela çocuğun anlamadığı kavram -çıkma- ise, gerekirse masanın üstüne çıkarıyorum onu. Anlamadığı bir kavramı ona yaşantıyla, duyguyla vermeye çalışıyorum. O duygu boyutuna onu benimle birlikte sokabilirsem çok mutlu oluyorum. Ama o ders için bu mümkün olmadıysa o anlamadığı kavramı bırakıp başka bir yöntem ve teknikle onu tekrardan vermeye çalışıyorum ya da hemen o anda oluşmuş bir şey varsa, mesela ders dışında bekleme odasında olmuş bir şey varsa, bunu hemen yaşantıya katıyorum. -Yürüyor musun?- demek farklı bir şey -Bak yürüyor- deyip bir resim göstermek farklı bir şey. Çocuğa, yürürken yürümenin ne olduğunu anlatıyorum o zaman daha kalıcı oluyor.'

'Diyelim çocukla bir günde neler yaptığını konuşuyorum. Bu konuşma esnasında çocuktan günaydın ya da afiyet olsun sözcüklerini duymak istiyorum. Hemen ona dramatize etmeye çalışıyorum. Sabah oldu, kalktın mı, uyandın, şimdi ne yapıyoruz, sen beni gördün, ne söylemen gerekiyor gibi ipuçları veriyorum ve onu almaya çalışıyorum. Tabii ki bunu çocukla daha önceden çalıştıysam ipucu olarak veriyorum. İpucu verdiğim halde söyleyemediyse bir kez de olsa ben söylüyorum.'

Eğitmen A.I. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak materyal kullanımında öğretmenin yaratıcılığına dikkat çekip, bunun önemini belirtmiştir.

'Benim için her şey yardımcı materyaldir. Kendi sesim dışında, sesimi inceltip yükseltmem dışında kullandığım kuklalar var. Bazen bu kuklalar günaydın diyor, bazen hoşça kal deyip eve

gidiyorlar. Bunun dışında yapmış olduğum hayvan kuklalarım var. Bebek var, bazen oradaki hayvanlar canlanıyor, bazen uçak, araba canlanıyor. Yardımcı materyaller mutlaka olmalı bizim için. Resimler, hikayeler, değişik ses veren oyuncaklar, günlük hayatta kullandığımız her şey bizim için materyal olabiliyor. Bazen bir kalem ritmik sayma olabiliyor, bazen renk eşleştirme olabiliyor. Bu öğretmenin materyali ne boyutta kullandığıyla ilgilidir. Dokunabildiğimiz, ulaşabildiğimiz her şey bizim için materyaldir.'

Sekizinci olarak eğitimci Z.P.'ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitimci Z.P.'nin lisans eğitimi okul öncesi öğretmenliğidir ve bir yıldır işitme engelli çocuklar ile çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu'na göre eğitimci Z.P. 'öğretmenin bireysel özellikleri' alt boyutunda çocuklar ile iletişim kurarken içten davrandığı, çocuklar ile olan iletişimde duygularını kontrol ettiği ve Türkçe'yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun ses tonunu çocuklara uygun şekilde ayarlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. 'Gelişen dil becerilerini destekleme' alt boyutunda konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirdiği ve çocukla göz teması kurarak iletişim sağladığı görülmüştür. Bu alt boyutun konuşma hızını düşürmesi, beden dilini ve mimiklerini etkili kullanması, çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanınması maddelerinde ise yeterli düzeyde etkin olmadığı bulunmuştur. 'Dil kullanımı için fırsatlar sunma' alt boyutunda çocukların konuşmalarında geçen kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, tanımladığı ve model olduğu gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların çözmesi için problem durumları oluşturma, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları vererek yardımcı olma, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. 'Yeni kelime ve kavramlar sunma' alt boyutunda çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlama ve açıkça ifade etmek istediği kavramları uygun materyaller kullanarak anlatma maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. Eğitimci Z.P.'nin öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmenin bireysel özellikleri, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarındaki becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitimci Z.P. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitimci Z.P. dil gelişimi ile ilgili kurs ya da seminere katılmadığını ifade etmiştir.

‘Herhangi bir kursa gitmedim. Öğretmenlik hayatımda daha çok ücretli öğretmen olarak çalıştığım için bu süreçte hizmet içi kurslara katılamadım. Ücretli öğretmenler hizmet içi kurslardan faydalanamıyorlar. Bu kumrumda ise toplantılarda, artık günlerde birkaç sunuma katıldım. Diğer öğretmenleri gözlemledim fakat kursa ya da seminere gitmedim.’

Eğitmen Z.P. iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak ses tonuna dikkat ettiğini ifade etmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından üç tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Derste iletişim esnasında kendi mimiklerim, ses tonum çok önemli. Bunlar birer iletişim yöntemidir.’

Eğitmen Z.P.’nin iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirdiği, çocukla göz teması kurduğu bulunmuştur. Eğitmen kelimeleri çocukların anlayabileceği düzeyde seçtiğini, öğretimde farklı yöntem ve tekniklerden faydalandığını ifade etmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından iki tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘İşitme engelli çocuklarla çalıştığımız için onların anlayabileceği kelimeler kullanmaya dikkat ediyorum. İlk önce tanıdığı nesne ya da kelimelerden yola çıkıyorum. Çocuğun bilmediklerini görsel olarak bilgisayardan, bilgisayar yoksa telefonda göstererek ya da sesini dinleterek öğretiyorum. Onun hem görsel olarak hem işitsel olarak birkaç özelliğini kullanarak tanıtıyorum.’

‘Çocukla göz göze gelip çocuğun benim söylediğimi anlayıp anlamadığını görmek, beni dinleyip dinlemediğini fark etmek benim için çok önemli. Bir şeyi söylüyorum ama çocuğun o anda dikkati bende olmuyor, duymuyor o yüzden çocuğun önce bana bakmasını, beni dinlemesini, dikkatini bana yöneltmesini istiyorum.’

‘Çocuklar farklı olduğu için her çocuğa aynı yöntemi kullanamıyorum. Mesela bir çocuk ile mikrofon yöntemini kullanıyorum, o yöntemden çok verim alabiliyorum. Elimde sanki mikrofon varmışçasına parmağımı onun çenesine koyuyorum bu şekilde konuşma sırası onda oluyor, daha sonra parmağımı kendi çeneme koyuyorum ve konuşma sırası bana geçiyor. Mesela söylediklerimi aynı şekilde tekrar eden, sorumu yine benim sorumun aynısı söyleyerek cevaplayan bir çocuk (papağan tekrarlama yapan çocuk), benim istediğim cevabı verene kadar çocuğa tekrar tekrar soruyu soruyorum. O olmadıysa bırakıyorum başka bir şekilde soruyorum. İletişim dersimizin tamamını içeriyor. Dersi yapabilmemiz için iletişim kurmamız gerekiyor.’

‘Çocuk kavramı anlamadığında onun yerine daha basit kelimeler kullanıyorum. Çocuğun daha anlayacağı tarzda kelimeler kullanıyorum. Mesela bir kavramı öğretiyorum ama çocuk anlamıyor. Kavramın gerisine gidiyorum, geriden başlayarak, basitten zora doğru tekrardan, anlayabileceği tarzdan, örnekler vererek, çizerek, o an uygulatabileceğim bir şeyse uygulatarak anlatmaya çalışıyorum.’

Eğitmen Z.P. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak çocuğun kavramları açıkça öğrenebilmesi için gerçek durum ve nesnelerden faydalandığını, öğretim esnasında materyal olarak kitapları da kullandığını ifade etmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan iki tanesi ile tutarlılık göstermektedir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu maddelerinden iletişim içeren

etkinlik planlama ve beraber kitap okumaya teşvik etme maddeleri etkinlik planları üzerinden incelendiğinde, burada da yeterince yer verilmediği görülmüştür.

‘Çocuğa bir şey öğretirken iletişim benim için tabi ki bir yöntem. Bazen anlık da gelişebiliyor. Mesela o an çocuk farklı bir hal ve tavır içerisinde olabiliyor, o an çocuğu derse çekemiyorum. O durumda masada çalışmak istemiyor ya da defterle çalışmak istemiyor mesela. Renkleri öğretiyorum, defter ile çalışmak istemiyor. O anda gerçek nesnelere yöneliyorum, kitaplara yöneliyorum, kitap üzerinde vurgu yapıyorum.’

‘Çocuk bir şeyi anlayamadığında en iyi yöntem yaparak yaşayarak öğrenme dediğimiz yöntem bence. Mesela resim üzerinde bir eylem çalışıyoruz, geçenlerde başıma geldi bir öğrenciyle – yıkıyor- diyor. Çocuk aslında elini siliyor ama orada lavaboyu gördüğü için çocuk ona direk olarak –yıkıyor- diyor. O anda ben ıslak mendili aldım, kendi elimi sildim ona verdim, elini sil dedim, masayı sildik, aynayı sildik. Ne yapıyoruz, -siliyoruz, siliyoruz-. Ondan sonra tekrar resme baktığında doğruyu söyledi. -Bak lavabo burada ama o ellerini siliyor- dedi. Yaparak yaşayarak öğretiyorum, uygulatıyorum. O zaman daha iyi oluyor kavramaları açısından.’

‘Mesela çocukla meyveleri çalışıyoruz. Meyveleri öğrendik sonra ben onun mantık yürütmesini istiyorum. İpucu olarak mesela kırmızı olur, sarı olur yemeden önce soyarız gibi şeyler söylerim. Kabukları soyarmış gibi elimle gösteririm. Nesnelerle ilgili bir şey soracağım mesela. Oynarız, atarız, izleriz gibi eylemler söyleyerek tahmin etmesini isterim. Önce işlevlerinden bahsederim daha sonra nesneyi söyletiyorum. Ya da nesneyi koyuyorum önüne, çocuk tanımıyor. Önce işlevini söylüyorum. Oradan yola çıkarak çocuğun bana nesneyi göstermesini istiyorum. Kullandığımız yöntem de çocuğun düzeyine göre değişiyor.’

Eğitmen Z.P. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak materyal kullanımını önemli bulduğunu ve materyal kullanımının çocuğa ve duruma göre değişiklik gösterdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan bir tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Materyal hep var işimizin içinde. Mutlaka materyalim oluyor. Materyalimin olmadığını düşünelim, o an ayarlayamadım, kendi çizimim kötü de olsa o an çiziyorum ya da o an kendimce oluşturduğum bir şey mutlaka elimde oluyor. Ama özel olarak hep belirli bir şeyi kullanıyorum diyemiyorum. Çocuğa göre, o an bulamadım bir şey öğretemedim ya da anlık bir öğrenci geldi o an orada hemen anlık bir şey üretiyorum. Deftere çiziyorum kendim bir şekilde.’

Dokuzuncu olarak eğitimci G.Z.’ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitimci G.Z.’nin lisans eğitimi çocuk gelişimidir ve beş yıldır işitme engelli çocuklar ile çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu’na göre eğitimci G.Z. ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ alt boyutunda Türkçe’yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocuklarla iletişim kurarken içten davranır, çocuklarla olan iletişiminde duygularını kontrol eder ve ses tonunu uygun biçimde ayarlar maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Gelişen dil becerilerini destekleme’ alt boyutunda konuşma hızını düşürerek çocuğun anlamasına yardımcı olduğu, beden dilini ve mimiklerini etkili olarak kullandığı ve çocukla göz teması kurarak iletişim sağladığı görülmüştür. Bu alt boyutun konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirmesi ve

çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanınması maddelerinde ise yeterli düzeyde etkin olmadığı bulunmuştur. ‘Dil kullanımı için fırsatlar sunma’ alt boyutunda çocukların çözmesi için problem durumları oluşturma, çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örnekler verme, anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verme, tanımlama ve model olma, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları verme, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Yeni kelime ve kavramlar sunma’ alt boyutunda bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlama, çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağlama ve açıkça ifade edilmek istenen kavramları uygun materyalleri kullanarak anlatma maddelerinde yeterince etkin olmadığı görülmüştür. Eğitim G.Z.’nin öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmenin bireysel özellikleri, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarındaki becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitmen G.Z. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitim G.Z. iletişim ile ilgili seminere katıldığını, çocuklarla nasıl iletişim kurulması gerektiği ile ilgili bilgiler edindiğini ifade etmiştir.

‘Seminerde ilk önce iletişimin altın kurallarından bahsedilmişti. Bunlar dinleme, göz kontağı kurma. Göz kontağı kurabilmek için çocukla aynı seviyeye gelmek. Mesela ayaktaiken çocukla tam olarak göz kontağı kuramıyorsun, çocuğun seviyesine inilmesi gerekiyor.’

Eğitmen G.Z. iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak çocuklarla iyi ilişkiler kurmaya dikkat ettiğini, eğitimde sabrın ve empatinin önemli olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından bir tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Çocukla empati kurmak da onu eleştirmemek de önemlidir.’

‘İşitme engelli çocuklar olduğu için bazı çocuklarla temas da kurabiliyorum. Onlarla iletişime geçebilmek için onların eline koluna dokunuyorum. Bu temas onlarla daha samimi ilişkiler kurabilmem için de faydalı oluyor.’

‘Nasıl ki çocuktan bizi dinlemesini bekliyorsak aynı şekilde bizim de çocuğu dinlememiz gerekir ve küçük yaşta bir çocuk soru sorduğu zaman sorusu mantıksız bile olsa geçiştirilmemesi gerekir.’

Eğitmen G.Z.’nin iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak iletişimi bir öğretim yöntemi olarak kullandığını ifade etmiş; çocuğu dinlemeye, göz teması kurmaya, beden dili ve mimik kullanımına, kelime seçimine önem

verdiğini belirtmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından bir tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Çocuğun dikkatinin, gözünün başka şeylere kaymasını engelleyecek materyalleri kaldırıyorum. İlk önce göz kontağı kurmayı amaçlıyorum. İkincisi dinlemeye çok önem veriyorum zaten iletişimde dinleme altın kuraldır. Ben mesela çocukla iletişim kurduğumda çocuk beni dinliyor mu ya da dinliyor gibi görünüp başka bir şeyle mi ilgileniyor ona dikkat ediyorum.’

‘Verdiğim bilgileri çocuğun öğrenebilmesi için öncelikle benimle iletişime geçmesi gerekiyor. İletişime geçmediği zaman ben o çocuğa ne verirsem vereyim almayacaktır, almıyor da zaten. Küçük çocuklarda öğrenmenin ilk aşamalarından sıra alma ve taklit yeteneği ön plandadır. Sıra alabilmesi için çocuğun öncelikle beni dinliyor, benimle iletişime giriyor olması gerekir. Mesela herhangi bir oyuncakla sıra alarak oynadığımızda çocuk bana bakmıyorsa ya da herhangi bir iletişim kurmuyorsa sıra alması gerektiğini öğrenemiyor. Mesela taklitte, çocuk bana bakacak ki taklidi de daha kolay yapabilecek. Yani sıra alma ve taklitte iletişimi bir yöntem olarak kullanıyorum.’

‘Nasıl çocuklar bizim sözümüzü kestiği zaman geriliyoruz, onu uyarıyoruz sözün kesilmemesi gerektiğiyle ilgili aynı şekilde çocuk da konuşuyorsa konuşması tamamlanana kadar beklenilmesi, yeterli vaktin verilmesi gerektiğini biliyorum.’

‘Çocukla iletişim kurarken çocuğu anladığını belli edecek ifadeler kullanmak gerekir. Mesela çocuk düştü ağlıyor, öğretmenin canın çok acıyor değil mi diyerek çocuğu anladığını belirten cümleler kurulmalı, mimikler kullanılmalı böylelikle çocukla iletişim daha sağlıklı olur.’

‘Her yaş grubunun yaşına uygun kelimeler seçerek ifade ediyorum, daha küçük bir çocuğa basit düzeyde anlatmaya çalışıyorum. Somut ifadeler kullanıyorum.’

Eğitmen G.Z. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak öğretimde farklı modellere yer verdiğini, ipucu kullandığını ifade etmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen ile tutarlılık göstermemektedir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu maddelerinden iletişim içeren etkinlik planlama ve beraber kitap okumaya teşvik etme maddeleri etkinlik planları üzerinden incelendiğinde, burada da yeterince yer verildiği görülmemiştir.

‘Çocuk anlamadığında bazen kavramın görselini gösterebiliyorum. İşitme engelli çocuklarda anlamda problem olduğu için çoğu zaman kavramın görselini gösteriyorum. Bu herhangi bir resim olabilir, bilgisayardan gösterme olabilir ya da kendim drama ederek de canlandırabilirim. Eğer o anda görseli bulamıyorsam çizerek de anlatabiliyorum.’

‘Çocuk bir şeyi öğrenmiş ve unutmuşsa sözle ipucu veriyorum. Kavramı kolay anlayabileceği ipucu olabilecek kelimeleri söylüyorum.’

Eğitmen G.Z. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak yeni kavram öğretiminde model olma yöntemini kullandığını ifade etmiştir.

‘Herhangi bir kavramı ilk öğreteceğimde öncelikli aşamada ben ona model oluyorum, sonra çocuğun yapmasını bekliyorum.’

Onuncu olarak eğitmen D.B.’ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitmen D.B.’nin lisans eğitimi çocuk gelişimi ve eğitimidir. Çocuk gelişimi ve eğitimi alanında yüksek lisans derecesine sahiptir ve yirmi bir yıldır işitme engelli çocuklar ile çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu'na göre eğitimci D.B.'nin 'öğretmenin bireysel özellikleri' alt boyutunda çocuklar ile iletişim kurarken içten davrandığı, çocuklar ile olan iletişimde duygularını kontrol ettiği, ses tonunu çocuklara uygun şekilde ayarladığı ve Türkçe'yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. 'Gelişen dil becerilerini destekleme' alt boyutunda göz teması kurduğu, beden dilini ve mimiklerini etkili olarak kullandığı, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirdiği gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun konuşma hızını düşürerek çocuğun anlamasına yardımcı olma ve çocuğa konuşmaya başlaması için yeterli zamanı tanıma maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı bulunmuştur. 'Dil kullanımı için fırsatlar sunma' alt boyutunda çocukların çözmesi için problem durumları oluşturduğu, çocukların konuşmalarında geçen kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, tanımladığı ve model olduğu, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları vererek yardımcı olduğu gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. 'Yeni kelime ve kavramlar sunma' alt boyutunda çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı ve anahtar kavramları uygun materyaller kullanarak anlattığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimelerden hareketle tanımlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür.

Eğitimci D.B.'nin öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmen bireysel özellikleri alt boyutunda daha iyi becerilere sahip olduğu söylenebilir. Gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarındaki becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitimci D.B. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitimci D.B. iletişim ile ilgili kursa katıldığını ifade etmiştir.

'İşitme engellilerle ilgili olarak benden çok daha tecrübeli, büyük, bu işe emeğini vermiş hocalarımın vermiş olduğu iletişim becerileri ile ilgili hizmet içi eğitim kursu aldım.'

Eğitimci D.B. iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak derste kendisinin iletişimi nasıl kurguladığını, öğretimde ses tonunun önemini ifade etmiştir. Bu bulgular eğitimcinin gözlem formu ile gözlemlenen davranışları ile tutarlılık göstermektedir.

‘İletişim benim için bazen araç, bazen amaç. Bazı çocuklarda iletişim tamamen amaç oluyor, bazılarında ise tamamen araç oluyor. Eğer orada amacım sadece çocuğa inebilmekse amaç, ama diğer türlü bir şey düşünüyorsam orada da sadece araç olarak kullanıyorum. Bir kavram öğretiminde, bir dersin öğretiminde tamamen araç oluyor.’

‘Her çocuğun kişisel özelliklerine göre iletişimimizi ayarlıyoruz. Mesela bazı çekingen çocuklarda birazcık daha ona aktiflik görevini verip ben pasife geçiyorum. Ama çok aktif olup konuşmayı çok seven, bıraksan 45 dakika boyunca her şeyden bahsedecek çocuklarda, onu pasif haline getirip ben aktifleşiyorum.’

‘Mesela üzgün olmayı ya da heyecanlanmayı anlatıyorsun. Heyecanlanmış çocuk diyorsun. O bakıyor sana. Acaba ne demek diye düşünüyor ben de birden bire bir şey düşünür gibi yapıyorum -haaaaaaaa- diyorum, mimiklerimle, ses tonumla gösterdiğim zaman heyecanlanmayı anlıyor.’

Eğitmen D.B. iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak işitme engeli hafif düzeyde olan çocuklar ile kullanılan iletişim yöntemlerinin tipik gelişim gösteren çocuklarla kullanılan yöntemlerle benzer olduğunu ifade etmiştir. Eğitmen bazen çocuğa konuşmak için yeterli zaman tanımadığını ve bu durumun farkında olduğunu belirtmiştir. D.B. çocukların seviyesine göre cümle kurmaya ve göz teması kurmaya önem verdiğini açıklamıştır. Bu bulgulardan dört tanesi eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışları ile tutarlılık göstermektedir.

‘İşitme boyutu iyi olan çocuklarla, normal işiten bir çocukmuş gibi konuşmaya çalışarak iletişim kurmaya çalışıyorum. Çok nadir bazılarıyla sadece gözle, bir bakışınla, mimikle, bazen mmm diyerek, bazen dokunarak bile ona o mesajı vermeye çalışıyorum.’

‘Çocuk konuştuğunda ya da bir şey sorduğunda söylediğimin onun kulağına gidip onun bana tekrardan dönüt verebilmesi için biraz beklemek gerekiyor. Ama benim zaafım biraz panik olduğum için çocuğun yerine çabucak hareket edebiliyorum, beklemeden cevap verebiliyorum ya da cevap vermesini beklemeden ben başka bir soruya geçebiliyorum. Bu tabi ki zaman zaman oluyor. Ama kendimi durdurabiliyorum. Dur bekle dediğim zaman da bekleyebiliyorum. Mesela küçük bir çocukla çalışıyorum. Çocuk ses çıkarttı, -auuv- dedi. Benim de onun sesine tepki vermem lazım. Benim de aynı şekilde -auuv- diyip ardından bir tane daha ses ekleyip -auuv mmm- diyip, sesi verip beklemem lazım. Ben -auuv, mmm- diyorum. Çocuk bana bakıyor ben “mmm hadi bakalım şimdi sen de söyle” diyorum. Böyle dememem lazım ama bazen kendimi kaptırıp diyorum. Kendimi durdurmam lazım orada.’

‘Öncelikle sıra alma, karşılıklı göz teması kurma, gerektiğinde dokunma, anlamadığı zaman daha alt cümlelerle onun seviyesine ininceye kadar ama işaret etmeden, daha alt cümlelerle çocuğun seviyesine inmeye çalışıyorum.’

Eğitmen D.B. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak çocukların çözebilmeleri için problem durumları oluşturmaya, iletişimsel ipuçları kullanmaya, etkinliklerde gerçek materyallere ve görsellere önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan ilk dördü ile tutarlılık göstermektedir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu maddelerinden iletişim içeren etkinlik planlama ve beraber kitap okumaya teşvik etme maddeleri etkinlik planları üzerinden incelendiğinde, burada da yeterince yer verilmediği görülmüştür.

‘Birincisi görsellik ama her zaman görselliği bulamayabilirsin. Yani birçok yerde, internette vardır ama yeri geldiği zaman kalkıp drama etmek zorundasın. Bizzat uygulayarak, yaşatarak, göstermek zorundasın. Eğer yapabiliyorsam, yaşatabiliyorsam yaşatırım. Eğer yaşatamıyorsam mesela dünden kalan bir örnek söyleyeyim. M...t’e koltukla sandalye arasındaki farkı anlatmakta zorlandım. Resimlerle gösterdim, kitaplardan gösterdim ama çocuğun kafasında hala oturmadı, bana öyle bir bakış attı. Okul ortamındayız o anda koltuk yok, internetten göstersem bile o anda ne kadar faydalı olacak diye düşündüm yine aynı şey resimden göstermekle, ben de çocuğu yukarı kata kurucu odasına çıkarttım. M...t’yi oradaki koltuğa oturturdum, dokundurdum, yatırdım. Bak dedim işte bu koltuk. Mutfaktan bir sandalye getirdim. Bak bu sandalye, bak bunun ayakları böyle, diğeri yumuşak ve yastıkları var dedim ve birçok özelliğini anlattım. Sonra tekrardan sınıfa döndük. -Neydi bu?- dediğim zaman -koltuk.- dedi. Yeri geldiği zaman eğer çevremde varsa bizzat gösteriyorum. Yoksa resimler, görsellik, o da yoksa bazı kavramlarda da anlatmak, yaşamak gerekiyor.’

‘İletişimsel ipuçları kullanıyorum. Örneklerle anlatacağım. Çocuğa önce -Hadi bebeği uyutalım.- dediğim zaman çocuk bebeği biliyor, uyutmayı da biliyor ama ikisi bir arada olduğunda söylediğim onun kulağına, beynine ne kadar gidecek onu anlayamıyorsun. -Bebeği uyutalım- deyince biraz daha karmaşıklaşıyor. Ama önünde bebek var, araba var bir de top var mesela. Çocuk bakıyor, bebeği uyutalım diyorum, o bakıyor bulamıyor. Ben o arada gözümle bazen tüyo verebiliyorum. Bebeğe baktığım zaman, bebek olduğu anlıyor, bebeği alıyor ilk etapta. Ya da parmağımla gösteriyorum ama eğer aynı çocukla çalışıyorsam bir süre sonra artık gözümle parmağımla göstermekten vazgeçiyorum. -hadi bebeği uyutalım- dediğim zaman onun bebeği alması gerekiyor. Ayırt etme aşamasında tüm çocuklara bunu yapıyoruz. Mimiklerimizi, parmağımızı ya da bakışlarımızı kullanarak yapıyoruz. Örneğin çocuğun önünde 3-5 tane kart var. Armut nerede diye soruyorum ama bir yandan da gözüm armuda bakıyor. İpuçlarını kullanmak zorundayız. Başka şansımız yok. Kullanmazsak öğrenme aşamasında çok zorluk yaşanır.’

Eğitmen D.B. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak yeni kelimelerin öğretiminde görsel materyallerin ve tekrar yapmanın önemli olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından iki tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘İşitme engelli çocuklarda okul öncesi dönemde yeni bir şeyi anlatmak için çok fazla tekrar yapılması gerekir.’

‘Somut olmayan, burada yaşayamadığımız şeyleri anlatmak çok zor geliyor. Mesela bazıları evlerindeki odalara -oturma odası- der, -yatak odası- der, ayrı ayrı isimler koyar. Ama bazı çocukların evlerinde sadece bir tane oda var, öyle ayrı ayrı odaları yok, oda da yok hatta. Mesela -salon- ya da -oturma odası- demiyor. -Oda- diyor sadece. Onu anlatmak için o çocuğun yaşantısını da bilmek gerekiyor. Çocuğun evde nasıl bir yaşantısı var bileyim ki ben de onu buna göre anlatayım. Bu hamburger yemeyen bir çocuğa hamburgeri anlatmaya benziyor. Hamburgeri yemeyen bir çocuğa hamburgeri nasıl anlatırsın. Bu durumda gerçek nesneler, görseller çok faydalı oluyor.’

‘Mesela dün I...k benimle ders yapmak istemedi. Ben de onun çok sevdiği bebeği aldım. Çalışırken hep bebekle konuştum. I...k’yi birazcık ciddiye almamış gibi yaptım. O beni istemiyor ya ben de bebekle konuştum. -Bebeek hadi bunu yapalım mı?- diye konuştum. Bebek benim için I...k’ye model olma anlamında bir materyal oldu. Her zaman dışardan bir insanı bulamıyorsun. Bir öğretmen, bir anne, bir başkası olmuyor. Ben de bebeği kullanabiliyorum. Bazen mesela köpek oluyor. Köpeği kullanabiliyorum. Kullandığım birkaç şey var. O anda o çocuğun durumuna göre oluyor. Bazen de kukla, herhangi bir şeyi tekrarlıyorum mesela. Dialoglarda çok önemli bu. -Merhaba. -Merhaba. -Hoşgeldin. -Hoşbulduk. Çocuklar genellikle şöyle söylerler mesela -Hoş geldin. -Hoş geldin. O da hoş geldin der cevap olarak. - Nasılsın? -Nasılsın? Hayır. Sen - İyiyim diyeceksin. Soruyorum şimdi -Nasılsın? Söyle sen de söyle -iyiyim diyeceksin. Bunu defalarca tekrara giriyoruz, çok bunaltıcı oluyor. Ama kuklayı yanıma alıyorum. Kuklayla -merhaba -merhaba -nasılsın -iyiyim diyorum. Sonra çocuğa hadi

şimdi de sen söyle diyorum. O da ben kuklayla konuşurken gördü ya daha rahat oluyor öğretmesi. O anda bebek, köpek, anne, o an işi olmayan bir öğretmenden bu şekilde faydalanabiliyorum.'

On birinci olarak eğitimci K.B.'ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitimci K.B.'nin lisans eğitimi çocuk gelişimidir ve iki yıldır işitme engelli çocuklar ile çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu'na göre eğitimci K.B.'nin 'öğretmenin bireysel özellikleri' alt boyutunda Türkçe'yi etkili kullandığı gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocuklarla iletişim kurarken içten davranır, çocuklarla olan iletişimde duygularını kontrol eder ve ses tonunu uygun biçimde ayarlar maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. 'Gelişen dil becerilerini destekleme' alt boyutunda konuşma hızını düşürdüğü, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirdiği, göz teması kurduğu bulunmuştur. Bu alt boyutun beden dilini ve mimikleri etkili kullanma, çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıma maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. 'Dil kullanımı için fırsatlar sunma' alt boyutunda anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, tanımladığı ve model olduğu gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların çözmesi için problem durumları oluşturma, çocukların konuşmalarında geçen kelimeler ile ilgili farklı örnekler verme, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları vererek yardımcı olma, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. 'Yeni kelime ve kavramlar sunma' alt boyutunda çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak, kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı ve açıkça ifade etmek istediği kavramları uygun materyaller kullanarak anlattığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. Eğitimci K.B.'nin öğretmen iletişim niteliklerinin öğretmenin bireysel özellikleri, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarındaki becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitimci K.B. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitimci K.B. iletişim ile ilgili herhangi bir kursa katılmadığını ifade etmiştir.

'İletişim ile ilgili bir kursa ya da seminere gitmedim, konferansa katılmadım. Hatırladığım kadarıyla üniversitede iletişim adı altında bir ders de yoktu ama çocukla iletişim bütün derslerin genel yönüydü. Üniversite eğitiminin temelinde çocuk olduğu için iletişim bütün derslerin içine yedirilmiş bir şekilde vardı.'

Eğitmen K.B.’nin iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak iletişim kurmak için çocuklarla olan iletişimde çocukların isteklerine önem verdiğini, oyunu bir iletişim aracı olarak kullandığını ve ses tonlamasına dikkat ettiğini ifade etmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından sadece bir tanesiyle tutarlılık göstermektedir.

‘Çocuğun ilgisini ve dikkatini çekmek önemlidir. Çocuğun derse ve bana olan ilgisini çekmeye çalışıyorum. Çocuğun o an kafasının toplanmasına dikkat ediyorum. İletişimi çocuğa bir şeyler vermek için araç olarak kullanıyoruz.’

‘Çocuğu iyi tanımak gerekiyor. Çocuğun sevdiği ne var, onun dikkatini ne çekecek, mesela çocuk oyun hamurunu mu seviyor ilk başta oyun hamuru ile iletişime girmeye çalışıyorum. Sonrasında diğer şeylerle dikkatini çekemeye çalışıyorum. Oyunmuş gibi yapıp onun ilgisini kazanıp oradan vermek istediğim şeye gidiyorum.’

‘En temelde çocukla iletişime geçmek için oyun kullanılır.’

‘Çocuk anlamadığı zaman ses tonlamamı değiştiriyorum.’

Eğitmen K.B.’nin iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak göz teması kurmaya, konuşma hızının çocuğa uygun olmasına dikkat ettiğini ifade etmiştir.

‘Çocukla göz kontağı kurmaya çalışıyorum, çocukla göz kontağı kurabilmek için göz seviyesine gelmeye çalışıyorum. Çocuk anlamadığı zaman daha yavaş bir şekilde söylüyorum. Bazen heceleyerek, kelimeyi onun anlayabileceği şekilde bölerek, parçalayarak tekrar etmesini sağlıyorum.’

Eğitmen K.B. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak çocuklarla olan günlük yaşam diyaloglarına önem verdiğini, ipucu kullandığını ve çocukların konuşmalarına fırsat tanıdığını ifade etmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlardan bir tanesi ile tutarlılık göstermektedir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu maddelerinden iletişim içeren etkinlik planlama ve beraber kitap okumaya teşvik etme maddeleri etkinlik planları üzerinden incelendiğinde, burada da yeterince yer verildiği görülmemiştir.

‘Önce çocuğa çevresinden, onun görebileceği örnekler veriyorum ya da konuyla ilgili çocuktan örnekler vermesini bekliyorum.’

‘Tabii ki sözel bir şeyse sözel ipucu, görsel ipuçları gerekiyorsa görsel örnekler vererek çeşitlendirmeye çalışıyorum.’

‘Çocuk benimle derse geldiğinde ilk başta rutin merhaba, nasılsın vardır ya çocuklar genelde iyiyim der bitirir, sen nasılsın öğretmenim diye sormaz. Genellikle benim çocuklarım alıştılar. Ok işareti olarak kendimi gösterdiğim zaman öğretmenim sen nasılsın diyorlar. Bunun bir üst aşaması olarak da sonradan direk kendileri soruyorlar. Parmağımla yaptığım oku kendime doğru göstererek oku ipucu olarak kullanıyorum. Mesela çocuktan bir soruya cevap vermesini bekliyorum. Parmağımla o görseli göstererek ipucu veriyorum.’

Eğitmen K.B. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak anlaşılmayan kelimelerle ilgili görsel örnekler verdiğini, çocukla iletişime geçmek için materyalleri araç olarak kullandığını ifade etmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından iki tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Mesela çocuğa bir kavramı görselle vermişimdir. Çocuk o görselden onu anlamadı diyelim, öyle olduğunda bilgisayardan daha değişik örneklerini açıyorum ya da bilgisayardan açma şansım yoksa diğer örneklerini çıkarıyorum.’

‘Farklı materyaller dikkatini çekiyor, çocukların benimle göz kontağı kurmalarını sağlıyorum bu sayede, hem de çocukların dikkatini toplamada çok yardımcı oluyor. Çocuğun iletişime başlamasında yardımcı oluyor.’

On ikinci olarak eğitimci N.P.’ye yönelik bulgular verilmiştir. Eğitimci N.P.’nin lisans eğitimi okul öncesi öğretmenliğidir ve iki yıldır işitme engelli çocuklar ile çalışmaktadır.

Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu’na göre eğitimci N.P. ‘öğretmenin bireysel özellikleri’ alt boyutunda çocuklar ile iletişim kurarken içten davrandığı, çocuklar ile olan iletişimde duygularını kontrol ettiği, ses tonunu çocuklara uygun şekilde ayarladığı görülmüştür. Bu alt boyutun Türkçe’yi etkili kullanma maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Gelişen dil becerilerini destekleme’ alt boyutunda konuşma hızını düşürdüğü, göz teması kurduğu, beden dilini ve mimiklerini etkili kullandığı, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirdiği, çocuğa konuşması için yeterli zamanı tanıdığı görülmüştür. ‘Dil kullanımı için fırsatlar sunma’ alt boyutunda anlaşılmayan kelimeler ile ilgili farklı örnekler verdiği, tanımladığı ve model olduğu gözlemlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların çözmesi için problem durumları oluşturma, çocukların konuşmalarında geçen kelimeler ile ilgili farklı örnekler verme, çocuk soruya cevap veremediğinde ipuçları vererek yardımcı olma, çocukların birbirleri ile etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaya teşvik etme, çocuk yardım istediğinde çocuğu arkadaşlarına yönlendirme maddelerinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür. ‘Yeni kelime ve kavramlar sunma’ alt boyutunda çocukların yeni öğrendiği kelimelerin farklı kullanımlarını sağlayarak kelimelerin çocuklar tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını sağladığı ve açıkça ifade etmek istediği kavramları uygun materyaller kullanarak anlattığı belirlenmiştir. Bu alt boyutun çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlama maddesinde ise yeterince etkin olmadığı görülmüştür.

Eğitmen N.P.’nin öğretmen iletişim niteliklerinin gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutlarında daha iyi becerilere sahip olduğu söylenebilir. Öğretmenin bireysel özellikleri,

dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarındaki becerilerinin desteklenmesi gereklidir.

Eğitmen N.P. ile yapılan görüşmede öne çıkan bulgular sırası ile verilmiştir. Eğitmen N.P. iletişim ile ilgili kursa katıldığını ve bu kursta işitme engelli çocuklarla nasıl iletişim kurulması gerektiği ile ilgili bilgiler edindiğini ifade etmiştir.

‘Çok güzel bir kursa katıldım hatta bir sürü notlar, ses kayıtları aldım. Bir koklear implant firmasının düzenlediği 0-6 yaş grubu çocuklarla iletişime yönelik bir seminerdi. Çocuklarla iletişim kurarken ses tonunun, konuşma şeklinin önemli olduğu; sesin düz bir şekilde değil de inişli çıkışlı olması gerektiği anlatıldı. Bunun nedeninin de işitme kayıplı çocuğun bir sesi yakalayamazsa diğer sesi yakalayabilmesi ve bunun onun için bir ipucu olması ve öğretmenin ne demek istediğini anlayabilmesi. Öğretmenin, annenin, babanın çocukla bu şekilde konuşması gerektiği anlatılmıştı.’

Eğitmen N.P. iletişim niteliklerinden bireysel özellikler alt boyutu ile ilgili olarak çocuğun duygusal durumunun kendi duygusal durumunu etkilediğini ve dersin buna göre şekillendiğini belirtmiştir. N.P. ses kullanımına ve vurgularına önem verdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından ilk üçüyle tutarlılık göstermektedir.

‘Ben derste iletişimde çocuğun yaş düzeyine, seviyesine, çocuğun o anki ruh haline bakıyorum. Çocuğun ilgisi de önemli. Çocuğun ilgisi iletişimi etkiliyor. Çocuğun o anki psikolojisi, ruh hali benim iletişim şeklini çok etkiliyor ve değiştiriyor. Onun ilgi ve alakasına göre iletişim şekilleniyor. Çocuk bazen ders yapmak istemiyor, negatif, huzursuz, mutsuz ağlamaklı; onun o anki ruh hali senin iletişim şeklini belirliyor. Onun ilgisini çekebilecek, onu mutlu edebilecek, o an dikkatini oraya yönlendirebilecek materyallerle ya da konuşma şekliyle dersi şekillendiriyorum.’

‘Sesi kullanma, seste iniş ve çıkışlar önemlidir.’

Eğitmen N.P.’nin iletişim niteliklerinden gelişen dil becerilerini destekleme alt boyutu ile ilgili olarak beden dili ve mimik kullanımına, çocuğun konuşmaya başlaması için yeterli zamanı tanımaya ve göz teması kurmaya önem verdiği bulunmuştur. Eğitmen aynı zamanda konuşma hızının çocuğa uygun olmasına ve ifadelerinin çocukların anlayabileceği basitlikte olmasına dikkat ettiğini ifade etmiştir. Bu bulgular eğitmenin gözlem formu ile gözlemlenen davranışları ile tutarlılık göstermektedir.

‘Jestler, mimikler kullanıyorum. Bunlar sürekli kullandığımız, o an iletişimimizi sağlayan araçlardır.’

‘Hiçbir anı kaçırmamak, her anı değerlendirmek gerekir. Mesela çocuğu parka götürdük. Parktaki her şeyi çocuğa verebilirsin. -Aaaa çimenler, yeşil çimenler, aa aa kuş, kuş uçuyor gördün mü, bak oraya kondu.- denilebilir. Her şeyi, her hareketi, nesneyi sözel olarak basit bir şekilde çocuğa vermeli, ifade etmeli.’

‘Çocuklar konuşurken cümleleri hızlı ve karmaşık söylememek gerekir.’

Eğitmen N.P. iletişim niteliklerinden dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak ipucu kullanımına önem verdiğini belirtmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından bir tanesi ile tutarlılık göstermektedir. Dil kullanımı için fırsatlar sunma alt boyutu maddelerinden iletişim içeren etkinlik planlama ve beraber kitap okumaya teşvik etme maddeleri etkinlik planları üzerinden incelendiğinde, burada da yeterince yer verildiği görülmüştür.

‘İpucu tabii ki kullanılıyor. Mesela sarı rengini öğreteceğim. Bugün yaşadığım bir olayı anlatayım. Çocuğun önüne kalemleri koydum hadi bana sarı kalem ver dedim, çocuk sarı kalem bulamadı. Ben de o anda -hmmm, sarı muz- dedim, o arada muzla beraber ipucunu verdim. Muz aklına geldi ve muzun renginin sarı olduğunu düşündü. -hmmm sarı limon- dedim, limon aklına geldi, limon sarıydı. Hem o nesneyi hatırlatıyorum hem rengini öğretiyorum bu şekilde ipucu veriyorum ve çocuğun hatırlaması için yardımcı oluyorum. Çocuğun bildiği bir şeyden bilmediği bir şeye doğru gidiyorum.’

Eğitmen N.P. iletişim niteliklerinden yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutu ile ilgili olarak çocukların yeni öğrendikleri kelimelerin iyi bir şekilde anladığına emin olmaya çalıştığını ve bu süreçte farklı materyallerden faydalandığını belirtmiştir. Bu bulgular iletişim gözlem formu ile gözlemlenen davranışlarından iki tanesi ile tutarlılık göstermektedir.

‘Ben kavramların aslında her şeyin daha çok yaşayarak, yaparak öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Mesela sıcak-soğuk kavramı öğretilirken defterden çok çocuğun önüne sıcak bir şey ya da soğuk bir şey konulmalı, çocuğun dokunarak ve hissederek öğrenmesi sağlanmalı. Ya da büyük-küçük kavramı; küçük ve büyük bir top alınıp çocuğa dokundurulur. -bak, dokun, gördün mü bu küçük- ya da -bak büyüük, gördün mü- denmeli. Görsel şeyler de kullanılabilir, teknolojiye yararlanarak kavramlar bilgisayardan, televizyondan gösterilebilir, öğretilir. Bunun da çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Daha çok üç boyutlu materyaller daha faydalı olur.’

‘Daha çok sınıfımda olan materyalleri kullanıyorum. Özellikle meyveler, taşlar, sebzelerle ilgili materyalleri kullanıyorum. Legoları da kullanıyorum. Çocuğun sevdiği, beğendiği bir materyalse o materyalin çocuğun benimle iletişime geçmesi için kullanıyorum. Evcilik oynayacaksam, o arada bir kavram ya da bir eylem öğretirken o oyuncağa yöneldiği zaman -aa bak bu tren, aa aa çuf çuf gördün mü? -neydi bu? -tren. Sonra treni alıyor, sürüyor, o arada çocuk seninle konuşmaya başlıyor. Sevdiği bir materyal çocuğun seninle olan iletişimini hızlandırıyor.’

Tablo 1 çalışmaya katılan öğretmenlerin Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu’nun alt boyutlarında gösterdikleri davranışların frekans ve yüzde değerlerini göstermektedir.

Tablo 1
Eğitmenlerin İletişim Nitelikleri Dağılımı

Alt Boyutlar	Her Zaman		Sıklıkla		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman		Toplam	
	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%	f.	%
Bireysel Özellik	5	42	6	50	1	8	0	0	0	0	12	100
Gelişen Dil	2	17	4	33	6	50	0	0	0	0	12	100
Fırsatlar Sunma	0	0	0	0	3	25	9	75	0	0	12	100
Yeni Kelime	0	0	5	42	6	50	1	8	0	0	12	100

Tablo 1'e göre öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunun alt boyutlarından ilki olan 'öğretmenin bireysel özellikleri' alt boyutunda beş eğitimci (%42) her zaman, altı eğitimci (%50) sıklıkla ve bir eğitimci (%8) bazen bu boyut ile ilgili davranışları göstermiştir. Eğitimcilerin iletişim niteliği olarak en çok davranışa sahip oldukları boyutun bireysel özellikler olduğu bulunmuştur. Buna göre eğitimciler öğrencileri ile iletişim kurarken içten davranmakta, duygularını kontrol etmekte, ses tonlarını uygun biçimde ayarlamakta ve Türkçe'yi etkili kullanmaktadır.

Tablo 1'e göre öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunun alt boyutlarından ikincisi olan 'gelişen dil becerilerini destekleme' alt boyutunda iki eğitimci (%17) her zaman, dört eğitimci (%33) sıklıkla ve altı eğitimci (%50) nadiren bu boyut ile ilgili davranışları göstermiştir. Eğitimcilerin iletişim niteliği olarak ikinci sırada davranışa sahip oldukları boyutun gelişen dil becerilerini destekleme olduğu bulunmuştur. Buna göre eğitimciler orta seviyede konuşma hızını düşürmekte, beden ve mimiklerini kullanmakta, konuyu basitleştirmekte, göz teması kurmakta ve çocuğa konuşmaya başlaması için yeterli zamanı tanımaktadır.

Tablo 1'e göre öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunun alt boyutlarından üçüncüsü olan 'dil kullanımı için fırsatlar sunma' alt boyutunda üç eğitimci (%25) bazen, dokuz eğitimci (%75) nadiren bu boyut ile ilgili davranışları göstermiştir. Eğitimcilerin en az niteliğe sahip oldukları boyut, dil kullanımı için fırsatlar sunma olmuştur. Buna göre eğitimciler problem durumları oluşturma, farklı örneklendirmeler yapma, model olma, ipucu verme, etkinlik içinde etkileşim planlama, beraber kitap okumaya teşvik etme ve çocuğun akıldan yardım alması konularında gerekli davranışları gösteremedikleri bulunmuştur.

Tablo 1'e göre öğretmen iletişim nitelikleri gözlem formunun alt boyutlarından dördüncüsü olan 'yeni kelime ve kavramlar sunma' alt boyutunda beş öğretmen (%42) sıklıkla, altı öğretmen (%50) bazen, bir öğretmen (%8) nadiren bu boyut ile ilgili davranışları göstermiştir. Eğitimciler bu boyutta yer alan davranışlara da her zaman sahip değildir. Eğitimciler çocukların bilmedikleri kelimeleri bildikleri ile tanımlama, yeni kelimeleri farklı biçimlerde kullanarak çocuk tarafından anlaşılmasını sağlama ve kavramlara uygun materyaller kullanma davranışlarını gösteremedikleri belirlenmiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma Ankara’da bulunan bir işitme engelliler özel eğitim kurumunda çalışan öğretmenlerin iletişim niteliklerini incelemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmaya on iki öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin hepsi çocuklarla olan iletişimlerinde niteliğin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular iletişim niteliklerinin uygulanması açısından irdelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Erken çocukluk döneminde yer alan hafif işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin iletişimlerinde bireysel özellikleri ile ilgili olarak; çocuklarla iletişim kurarken içten davranma, çocuklarla olan iletişimde duygularını kontrol etme, ses tonlarını uygun biçimde ayarlama ve Türkçe’yi etkili kullanma konularında gerekli davranışları gösterdikleri belirlenmiştir. Sonuçlar öğretmenlerin çocuklar ile iletişime geçerken kişisel olarak çocuklarla iletişime uygun bir tavra sahip olduklarını göstermiştir.

Erken çocukluk döneminde yer alan hafif işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin çocukların gelişen dil becerilerini desteklemeleri ile ilgili olarak; konuşma hızlarını düşürerek çocuğun anlamasına yardımcı olma, beden dillerini etkili olarak kullanma, mimiklerini etkili olarak kullanma, konu çocuk tarafından anlaşılmadığında konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirme, çocuklarla göz teması kurarak iletişim sağlama ve çocuklara konuşmaları için yeterli zamanı tanıma konularında gerekli davranışları orta düzeyde gösterdikleri belirlenmiştir. Sonuçlar iletişim niteliklerinin kapsam olarak daha teknik hale geldiğinde, eğitimciler tarafından bu davranışlara sahip olma oranlarının azalmaya başladığını göstermektedir.

Erken çocukluk döneminde yer alan hafif işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin dil kullanımı için fırsatlar sunma becerileri ile ilgili olarak; çocukların çözmesi için problem

durumları oluşturma, çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapma, çocukların anlamadığı kelimeler ile ilgili farklı örneklendirmeler yapma ya da model olma ve çocuklar cevap veremediğinde, sorunun cevabı ile ilgili ipuçları vererek onların soruyu cevaplamasına yardımcı olma, çocukların birbirleriyle etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlama, çocukları beraber kitap okumaları için teşvik etme ve çocuklar onlardan yardım istediğinde, onlara diğer arkadaşlarından yardım alabileceğini söyleme konularında gerekli davranışları gösteremedikleri belirlenmiştir. Sonuçlar iletişim nitelik özellikleri daha teknik hale geldiğinde ve ön hazırlık gerektiğinde eğitimcilerin bu davranışlara sahip olma oranlarının oldukça az olduğunu göstermektedir.

Erken çocukluk döneminde yer alan hafif işitme engelli çocuklarla çalışan öğretmenlerin yeni kelime ve kavramlar sunma becerileri ile ilgili olarak; çocukların bilmedikleri kelimeleri, bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlama, çocukların yeni öğrendikleri kelimeleri farklı ve uygun biçimlerde kullanarak kelimelerin açık bir şekilde anlaşılmasını sağlama ve açıkça ifade etmek istediği kavramları uygun materyaller kullanarak anlatma konularında gerekli davranışları gösteremedikleri belirlenmiştir. Öğretim faaliyetlerinde somuttan soyuta, bilinenden bilinmeye doğru hareket edilir. Bu ilkeleri yerine getirmenin ise farklı yöntemleri vardır. Eğitimciler bu temel ilkelere uymakla birlikte, öğretim yöntemlerinde yeterli çeşitliliğe sahip olmadıkları görülmüştür.

Bu araştırma eğitimcilerin iletişim niteliklerinin dil gelişimi ile beraber genel öğretim faaliyetlerini de destekleyecek ve çeşitlendirecek şekilde geliştirilmesi gerektiği sonucunu göstermiştir.

Tartışma

Bu çalışma hafif işitme engelli çocuklarla çalışan eğitimcilerin iletişim niteliklerine ve dil kullanımına önem verdiğini göstermiştir. Baird'in (2010) çalışmasında öğretmenler dil kullanımının çocuğun başarısı açısından önemli olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenler bazı iletişim tekniklerini maksatlı ve düzenli olarak planlarına eklediklerini belirtmişlerdir. Bu çalışma kapsamında incelenen etkinlik planlarında ise yeterli tekniğe rastlanılmamıştır.

Tepeli ve Arı (2011) erken çocukluk eğitiminde görev alan eğitimcilerin iletişim becerilerinin sahip oldukları lisans eğitimine göre farklılaştığını belirtmiştir. Bu çalışma kapsamında ise yüksek lisans derecesine sahip ya da iletişim ile ilgili seminere katılan

eğitmenlerin diğerlerine göre daha fazla iletişim niteliği gösteren davranışa sahip oldukları bulunmuştur.

Bencuya (2003) iletişim becerisi konusunda eğitim alan öğretmenlerin kendi duygularını ifade etmekte ve sınıf duygularını yönetmekte daha başarılı olduğunu bulmuştur. Bu çalışma kapsamında iletişim becerileri konusunda eğitim alan eğitimci sayısı oldukça azdır. Buna paralel olarak iletişim nitelikleri açısından da belirli alt boyutlarda yeterli davranış gözlemlenememiştir. Bencuya'nın çalışmasına dayanarak kendini iyi ifade edebilen öğretmenlerin, çocukların da kendilerini daha iyi ifade etmelerini sağladıkları düşünülebilir.

Öneriler

Bu araştırmada bir işitme engelliler özel eğitim kurumunda çalışan eğitimcilerin iletişim niteliklerini incelenmiştir. Eğitimcilerin iletişim nitelikleri bireysel özellikler, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutları çerçevesinde değerlendirilerek, bu alt boyutların nasıl kullanıldığı yorumlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu öneriler sunulmuştur:

- Bu araştırma eğitimcilerin iletişim niteliklerini bireysel özellikler, gelişen dil becerilerini destekleme, dil kullanımı için fırsatlar sunma ve yeni kelime ve kavramlar sunma alt boyutlarında belirli maddeler çerçevesinde incelemiştir. Bundan sonraki araştırmalarda mevcut maddeler genişletilerek, eğitimcilerin iletişim niteliklerinin daha farklı alt boyutları da incelenebilir.
- Bu araştırmada erken çocukluk döneminde işitme engelli çocuklarla çalışan eğitimcilerin iletişim nitelikleri incelenmiştir. Bundan sonraki araştırmalarda erken çocukluk döneminde farklı engel gruplarına sahip çocuklarla çalışan eğitimcilerin iletişim nitelikleri incelenebilir.
- Bu çalışma eğitimcilerin iletişim nitelikleri incelenerek yapılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda ebeveynlerin iletişim nitelikleri incelenebilir.
- Bu çalışma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Bundan sonraki çalışmalar da farklı araştırma modelleri kullanılabilir.

- Resmi ya da özel kurumlarda engelli çocuklar ile çalışan eğitimciler engelli çocukların özelliklerine ve onlarla kurulacak iletişimin gereken hususlarına ilişkin hizmet içi kurs, seminer ve eğitimlerle desteklenebilirler.
- Özel eğitim kurumlarında çalışan eğitimcilerin bir araya gelerek bilgi ve tecrübelerini paylaşabileceği platformlar oluşturulabilir.
- Engelli çocukların özelliklerine ve onlarla etkili iletişim kurmaya yönelik olarak ailelere eğitim verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Atay, M. (2009). *Erken çocukluk döneminde gelişim 1*. Ankara: Kök.
- Baird, C. M. (2010). *An examination of preschool teachers' knowledge, skills, and dispositions related to academic language for preschool students*. Doctoral Dissertation, California State University, Fullerton.
- Balat, G. U. (2013). *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Pegem Akademi.
- Başarı, A. (2007). *Sınıf içi iletişim aksaklıklarına yönelik öğretmen-öğrenci görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Başer, Ş. G. (2003). *İlköğretim okullarında öğretmenlerin belirli beden dili davranışlarının 5. ve 8. sınıf öğrencileri üzerindeki etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayhan, S. P., & Artan, İ. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa.
- Beck, I. L, McKeown, M. G., & Kucan, L. (2003). *Bringing words to life: Robust vocabulary instruction*. New York: Guilford Press.
- Belgin, E., & Şahlı, S. (2015). *Temel odyoloji*. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
- Bencuya, C. (2003). *Öğretmenlerin iletişim becerisi eğitimi almasının öğrenciler üzerindeki etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bond, M. A., & Wasik, M. A. (2009). Conversation stations: Promoting language development in young children. *Early Childhood Education Journal*, 36, 467-473.
- Cascella, P. W., Trief E., & Bruce S. M. (2012). Parent and teacher ratings of communication among children with severe disabilities and visual impairment/blindness. *Communication Disorders Quarterly*, 33(4) 249–251.

- Chomsky, N. (1968). *Language and mind*. New York: Harcourt.
- Collins, M. F. (2005). ESL preschoolers' English vocabulary acquisition from Storybook reading. *Reading Research Quarterly*, 40(4), 406-408.
- Crystal, D. (1989). *The cambridge encyclopedia of language*. New York: Cambridge University Press.
- Çuhadar, C., & Özgür, Ö., & Akgün, F., & Gündüz, Ş. (2014). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve iletişimci biçimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 295-311.
- Dağlıoğlu, E. (2010). Üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğretmen yeterlikleri ve özellikleri. *Milli Eğitim*, 186, 72-84.
- Duman, G. (2009). Implementing circle time activities into Turkish national preschool program. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1730-1733. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042809003097> sayfasından erişilmiştir.
- Duman, G. (2015). *Okul öncesi eğitimde beden eğitimi ve oyun*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Duman, G., & Koçak, N. (2013). Anaokulu kaynaştırma sınıfında yer alan özel gereksinimli bir çocuğun sosyal oyun ve sosyal iletişim özellikleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(3), 99-108.
- Ege, P. (2006). Baş makale: Farklı engel gruplarının iletişim özellikleri ve öğretmenlere öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2), 1-23. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/39/62/578.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Ergenç, H. İ. (1994). Beyindeki dil. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 314, 36-39.
- Erkan, Z., & Avcı, R. (2014). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri: mizaç ve karakter özelliklerinin rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 84-94.
- Gleason, J. B. (1994). The furnishings of the mind are modular. *Contemporary psychology*, 39(3), 314-315.
- Glosenger, F. I. (1984). *Evaluation of an interpersonal communication and relationship enhancement skills training program for preservice teachers*. Doctoral Dissertation,

The Pennsylvania State University The Graduate School Division of Curriculum and Instruction, Pennsylvania.

Guba E., & Lincoln Y. (1989). *Fourth generation evaluation*. CA: Sage.

Güçlü, N. (2011). Sınıf içi iletişim ve etkileşim. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetimi* içinde (s. 16-51). Ankara: Pegem Akademi.

Gürşimşek, I., Vural, D. E., & Selçioğlu, D. E. (2008). Öğretmen adaylarının duygusal zekaları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1-11.

Hart, B., & Risley, T. R. (1995). *Meaningful differences in the everyday experiences of young American children*. Baltimore: Brookes.

Hopurcuoğlu, A. (2010). *Okul öncesi eğitime devam eden Türk çocuklarının dil gelişimi açısından fiilimsi kullanımlarının incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Kısaç, İ. (2012). Öğretmen-öğrenci iletişimi. E.Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s. 114-132). Ankara: Pegem Akademi.

Landry, S. H., Swank, P., Smith, K. E., Assel, M. A., & Gunnewig, S. B. (2006). Enhancing early literacy skills for preschool children: Bringing a professional development model to scale. *Journal of Learning Disabilities*, 39(4), 306-324.

Mays, N., Pope, C. & Popay, J. (2005). Systematically reviewing qualitative and quantitative evidence to inform management and policy making in the health field. *Journal of Health Services Research and Policy*, 10(1), 6-20.

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dil Gelişimi*. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Dil%20Geli%C5%9Fimi.pdf sayfasından erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (2008). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi İşitme Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı. http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_02/14114042_iedep.pdf sayfasından erişilmiştir.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. <http://kres.dsi.gov.tr/docs/default-document-library/ooproram.pdf?sfvrsn=2> sayfasından erişilmiştir.
- Morrow, L. M. (2007). *Developing literacy in preschool*. New York: Guilford Press.
- Piaget, J. (1985). *Equilibration of cognitive structures*. Chicago: University of Chicago Press.
- Piker, R.A. & Rex, L.A. (2008). Influences of teachers-child social interactions on English language development in a Head Start classroom. *Early Childhood Education Journal*, 36(2), 187-193.
- Roberts, T. A. (2008). *No limits to literacy for preschool English learners*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Robson, C. (1993). *Real world research: a resource for social scientists and practitioners-researchers*, Oxford: Blackwell.
- Rossi, J. (2015). Teacher child interaction training as a universal prevention program in preschool and kindergarten classrooms (Doctoral Dissertation). Retrieved from <http://commons.lib.jmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1026&context=diss201019>
- Savaş, B. (2006). *Okuma eğitimi ve çocuklarda dil gelişimi*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Şener Kılınç., T. (2012). İlk çocuklukta fiziksel ve bilişsel gelişim. G. Yüksel (Ed.) *Yaşam boyu gelişim* (s.130-131). Ankara: Nobel Yayınları.
- Tepeli, K., & Arı, R. (2011). Okul öncesi eğitim öğretmenleri ve öğretmen adaylarının iletişim ve sosyal becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 385-394. <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/177> sayfasından erişilmiştir.
- Temel Z. F. (2012). Erken çocukluk eğitim programları: Niteliksel bileşenler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 1(2), 78-84.
- Tezel Şahin, F., Kandır, A., Yaşar, M.C., & Yazıcı, E. (2012). Okul öncesi öğretmenlerin iletişim becerilerinin bazı değişkenler yönünden incelenmesi. *İktisadi İdari Bilimler*

Dergisi, 3(5), 95-108.http://iibdergisi.com/dergi/14419ozel_sayi.pdf sayfasından erişilmiştir.

Vygotsky, L. S. (1998). *Düşünce ve dil* (S. Koray, Çev.). İstanbul: Toplumsal Değişim Yayınları.

Watson, J. B. (1913). Psychology as the behaviorist views it. *Psychological Review*, 20, 158-177.

Yıldırım, A. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanmayan 4-5yaş çocuklarının dil gelişimini etkileyen faktörlerin incelenmesi (Konya ili örneği)*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

EK 1. Öğretmen İletişim Nitelikleri Gözlem Formu Maddeleri

- 1.Öğretmen öğrencileriyle iletişim kurarken içten davranır.
- 2.Öğretmen öğrencileriyle olan iletişimde duygularını kontrol eder.
- 3.Öğretmen ses tonunu uygun biçimde ayarlar.
- 4.Öğretmen Türkçe'yi etkili kullanır.
- 5.Öğretmen konuşma hızını düşürerek çocuğun anlamasına yardımcı olur.
- 6.Öğretmen beden dilini etkili olarak kullanır.
- 7.Öğretmen mimiklerini etkili kullanır.
- 8.Öğretmen konuşulan konu çocuk tarafından anlaşılmadığında, konuyu farklı biçimlerde ifade ederek basitleştirir.
- 9.Öğretmen çocukla göz teması kurarak iletişindedir.
- 10.Öğretmen çocuğa konuşmaya başlaması için yeterli zamanı tanır. (En az 5 saniye)
- 11.Öğretmen çocukların çözmesi için problem durumları oluşturur.
- 12.Öğretmen çocukların konuşmalarında geçen kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapar.
- 13.Öğretmen anlaşılmayan kelimelerle ilgili farklı örneklendirmeler yapar ya da durumları tanımlar, çocuklara model olur.
- 14.Öğretmen, çocuk soruya cevap veremediğinde çocuğa sorunun cevabıyla ilgili ipuçları vererek çocuğun soruyu cevaplamasına yardımcı olur.
- 15.Öğretmen çocukların birbirleriyle etkileşim sağlayabilecekleri etkinlikler planlar.
- 16.Öğretmen çocukları beraber kitap okumaları için onları teşvik eder.
- 17.Öğretmen, çocuk ondan yardım istediğinde; çocuğa diğer arkadaşlarından yardım alabileceğini söyler.
- 18.Öğretmen çocukların bilmedikleri kelimeleri, bildikleri kelimeleri kullanarak tanımlar.
- 19.Öğretmen yeni öğrenilmiş kelimeleri, farklı ve uygun biçimlerde kullanarak kelimelerin açık bir şekilde anlaşılmasını sağlar.
- 20.Öğretmen açıkça ifade etmek istediği kavramları uygun materyaller kullanarak anlatır.

EK 2. Yarı-yapılandırılmış Görüşme Soruları

Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları

- Branşınız nedir?
- Kaç yıldır işitme engelli çocuklarla çalışıyorsunuz?
- Toplam hizmet yılınız ne kadardır?
- Derste iletişim boyutunda nelere dikkat ediyorsunuz?
- İletişimi aynı zamanda öğretim yöntemi olarak kullanıyor musunuz?
- İletişimle ya da dil gelişimi ile ilgili kurs, seminer, hizmet içi eğitim vb. katıldınız mı? Katıldıysanız kursta neler anlatıldı?
- Çocuk bir kavramı anlamadığında çocuğa kavramı nasıl öğretiyorsunuz?
- Çocukla iletişim esnasında kullandığınız yardımcı materyal var mı?

EK 3. Araştırmanın Yapılmasına Yönelik Ankara Valiliği İzin Belgesi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.6269839
Konu : Araştırma İzni

08.06.2016

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 30/05/2016 tarihli ve 1259 sayılı yazınız.

Enstitünüz İlköğretim Anabilim Dalı,
öğrencisi Gözde KARAHALİLOĞLU'nun "**Erken Çocukluk Döneminde Hafif İşitme Engelli Çocuklarla Çalışan Öğitmenlerin İletişim Niteliklerinin İncelenmesi**" konulu tez kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (2 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini arz ederim.

Ali GÜNGÖR
Müdür a.
Şube Müdürü

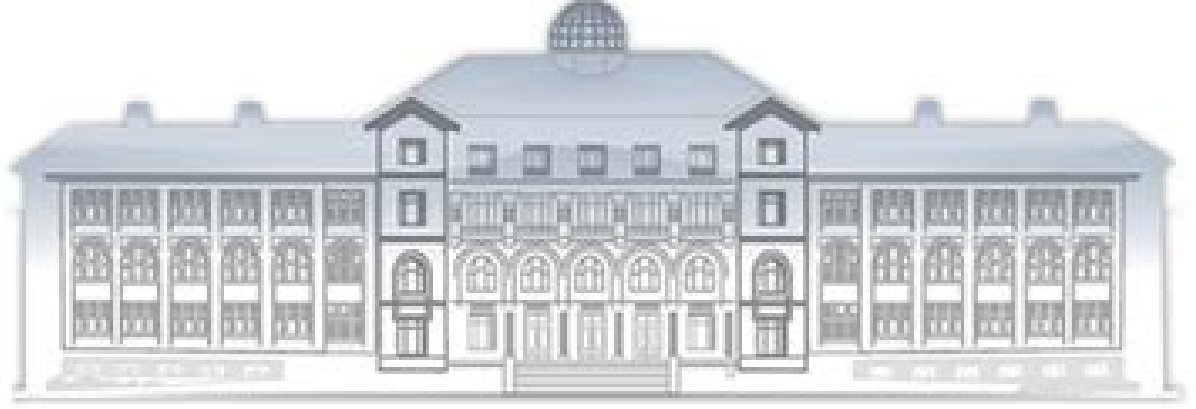
Güvenli Elektronik İmzalı
Aslı ile Aynıdır.
08.06.2016

Ş e f

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden f894-1834-3a43-8a47-f37e kodu ile teyit edilebilir.

GAZİ GELECEKTİR...